SVAZ MĚST A OBCÍ ČESKÉ REPUBLIKY

PŘÍRUČKA ZASTUPITELE

2026–2030

VŠECHNO NEMUSÍTE VĚDĚT.
STAČÍ VĚDĚT, KDE SE ZEPTAT.

ZEPTEJTE SE HONZÍKA
AI ASISTENT SMO ČR

AI

Příručka zastupitele

Nové zkrácené vydání

Aktualizováno podle právního stavu k září 2026

Obsah

1. Úvod: Co obnáší být zastupitelem nebo starostou ..... str. 4
2. Jak funguje obec právně a procesně ..... str. 6
3. Hospodaření obce (letem světem) ..... str. 8
4. Místní poplatky a daň z nemovitých věcí ..... str. 10
5. Odpadové hospodářství a životní prostředí ..... str. 12
6. Energetika a vodní hospodářství ..... str. 14
7. Veřejné zakázky krok za krokem ..... str. 16
8. Školství ..... str. 18
9. Sociální oblast a opatrovnictví ..... str. 20
10. Digitalizace, spisová služba a státní systémy ..... str. 22
11. Dotace a další formy financování ..... str. 24
12. Novela stavebního zákona ..... str. 26
13. Krizové řízení, bezpečnost a mimořádné situace ..... str. 28
14. Jak spolu v obci dobře komunikovat ..... str. 30
15. Meziobecní spolupráce ..... str. 32
16. Mezinárodní spolupráce ..... str. 34
17. Kde čerpat data a podklady pro rozhodování a jak s nimi správně pracovat? ..... str. 36
18. Starosta je funkce i člověk ..... str. 38
19. Kultura a komunitní život ..... str. 40
20. Cestovní ruch ..... str. 42

SPOLEČNÝ HLAS SAMOSPRÁV ..... str. 44

1. Úvod:
Co obnáší být zastupitelem nebo starostou

Zvolením do zastupitelstva obce vzniká mandát zastupitele; nevzniká až složením slibu. Na prvním zasedání zastupitelstva, jehož se zvolený člen účastní, skládá zákonem předepsaný slib. Odmítnutí slibu nebo jeho složení s výhradou má za následek zánik mandátu. Mandát dále zaniká z důvodů stanovených zákonem, zejména vzdáním se mandátu, ztrátou volitelnosti nebo úmrtím; zaniká také v dalších zákonem výslovně uvedených případech.

Zastupitel není zaměstnancem obce, ale voleným členem jejího zastupitelstva. Zákon o obcích (č. 128/2000 Sb.) mu svěřuje práva a povinnosti. Patří mezi ně zejména právo předkládat návrhy k projednání zastupitelstvu, radě, výborům a komisím, vznášet dotazy, připomínky a podněty vůči radě a jejím členům, předsedům výborů, statutárním orgánům právnických osob zřízených obcí a vedoucím příspěvkových organizací či organizačních složek obce a požadovat informace od zaměstnanců obce a jí zřízených právnických osob ve věcech souvisejících s výkonem funkce. Zákon stanoví pro poskytnutí informace či písemnou odpověď zpravidla lhůtu 30 dnů. Zastupitel má také právo na odměnu za výkon funkce, jsou-li splněny zákonné podmínky a pravidla jejího stanovení. Mezi povinnosti patří účast na zasedání zastupitelstva, plnění úkolů uložených orgánem, jehož je členem, vystupování způsobem, který neohrožuje vážnost funkce, a oznámení osobního zájmu při projednávání věci podle zákona o obcích nebo podle zákona o střetu zájmů, vztahuje-li se na něj tato povinnost.

Zásadní roli hraje rozlišení mezi zastupitelem, radním a starostou. Zastupitelstvo je nejvyšším orgánem obce v oblasti samostatné působnosti a rozhoduje ve věcech vyhrazených mu zákonem, například o rozpočtu, územně plánovací dokumentaci, vybraných majetkových dispozicích, obecně závazných vyhláškách a dalších pravomocích uvedených v zákoně. Zastupitelstvo si také může vyhradit rozhodování o dalších pravomocích s výjimkou těch, které jsou zákonem svěřeny výlučně jinému orgánu obce. Rada obce je výkonným orgánem v samostatné působnosti a jsou jí svěřeny i úkoly v přenesené působnosti obce; nevolí se v obcích, jejichž zastupitelstvo má méně než 15 členů. Rada zabezpečuje hospodaření obce podle schváleného rozpočtu a plní další úkoly vymezené zákonem. Starosta zastupuje obec navenek a plní úkoly svěřené mu zákonem; svolává a zpravidla řídí zasedání zastupitelstva. V obcích, kde se rada nevolí, vykonává její pravomoc v rozsahu stanoveném zákonem starosta, případně zastupitelstvo.

Od 1. 1. 2024 platí novela zákonů o územních samosprávných celcích (zákon č. 418/2023 Sb.), která mimo jiné umožnila distanční účast členů zastupitelstva a rady na jednání za zákonných podmínek, zejména pokud ji připouští jednací řád a je umožněna účast veřejnosti, upravila pravomoci starosty při mimořádných událostech a zavedla mechanismus výpočtu odměn členů zastupitelstev navázaný na průměrnou mzdu. Konkrétní rozsah distanční účasti a podmínky jejího využití je nutné ověřit v zákoně a jednacím řádu příslušného orgánu. Od 1. 1. 2026 se uplatňují také změny podle zákona č. 57/2025 Sb. týkající se souběhu odměn při výkonu více funkcí.

Být starostou znamená kombinaci manažerské, politické i lidské role – více se jí věnuje samostatná kapitola „Starosta je funkce i člověk". Nezapomeňte, že za rozhodnutí zastupitelstva nesete odpovědnost i vy jako jednotlivý zastupitel, pokud jste pro ně hlasovali; orientace v základních právních a rozpočtových pravidlech je proto nutnou výbavou už od prvního zasedání.

Odpovědnost zastupitele má několik rovin. Politická odpovědnost se projevuje především ve volbách. Samotný hlas pro usnesení zastupitelstva automaticky neznamená osobní právní odpovědnost za jeho důsledky. Obec odpovídá za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci za podmínek stanovených zákonem; regres vůči konkrétní osobě přichází v úvahu jen při splnění zákonných předpokladů. Člen zastupitelstva může případně nést i trestní odpovědnost, jsou-li naplněny znaky konkrétního trestného činu. Zákon o střetu zájmů (č. 159/2006 Sb.) se nevztahuje automaticky na všechny zastupitele stejně: oznamovací povinnosti podle něj mají jen osoby vymezené zákonem jako veřejní funkcionáři. Povinnost oznámit osobní zájem, zájem osob, které jsou mu blízké apod., při projednávání věci je samostatná, vztahuje se na každého zastupitele, a musí být posouzena podle konkrétní situace.

Nový zastupitel by si měl na začátku volebního období ověřit, zda se na něj vztahují oznamovací povinnosti podle zákona o střetu zájmů a jak postupovat při jejich plnění, seznámit se s jednacím řádem zastupitelstva a s činností výborů. Finanční a kontrolní výbor (v obcích s početnou národností menšinou i výbor pro národnostní menšiny) zastupitelstvo zřizuje povinně; další výbory může zřídit podle potřeby. Členství ve výboru vzniká zvolením zastupitelstvem. Doporučuje se také využít vzdělávání pro nově zvolené zastupitele, které nabízejí například Svaz měst a obcí ČR, kraje a odborné instituce.

Zdroje

- Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Správa obce v době mezi konáním voleb do zastupitelstva obce a zvolením nových obecních orgánů (včetně pravidel pro svolání ustavujícího zasedání nově zvoleného zastupitelstva obce). [mv.gov.cz], [isvs.cz]
- Člen zastupitelstva obce (Metodické doporučení k činnosti územních samosprávných celků č. 2). [mv.gov.cz]
- Zasedání zastupitelstva obce (Metodické doporučení č. 3). [mv.gov.cz]
- Výbory zastupitelstva obce. [mv.gov.cz]
- Komise rady obce. [mv.gov.cz]
- Obec a její orgány. [mv.gov.cz]

2. Jak funguje obec právně a procesně

Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů a veřejnoprávní korporací s vlastním majetkem. Vykonává samostatnou působnost ve věcech, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, a přenesenou působnost, tedy státní správu svěřenou jí zákonem. Rozsah přenesené působnosti se liší podle zákonného postavení obce; rozlišují se obce se základním rozsahem působnosti, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností.

Orgány obce jsou zastupitelstvo, rada (je-li zřízena), starosta, obecní úřad a zvláštní orgány zřizované v případech stanovených zákonem. Zastupitelstvu je vyhrazena pravomoc v záležitostech výslovně uvedených v zákoně, například schvalovat rozpočet a závěrečný účet, vydávat obecně závazné vyhlášky, zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky, rozhodovat o zákonem vymezených majetkových dispozicích a volit starostu, místostarostu a členy rady. Zastupitelstvo si může vyhradit další pravomoci v samostatné působnosti, s výjimkami stanovenými zákonem. Nelze zjednodušeně říci, že vše ostatní náleží radě nebo starostovi; rozdělení pravomocí se řídí konkrétními ustanoveními zákona o obcích.

Obec vydává právní předpisy v mezích zákona. Obecně závazné vyhlášky vydává zastupitelstvo v samostatné působnosti na základě ústavního zmocnění a v mezích zákona; zákon nemusí pro každou jednotlivou oblast obsahovat zvláštní výslovné zmocnění. Nařízení obce se vydává v přenesené působnosti na základě a v mezích zákona; vydává je rada, a v obci, kde se rada nevolí, zastupitelstvo. Opatření obecné povahy není obecním právním předpisem stejného druhu jako vyhláška nebo nařízení; obec je vydává jen tehdy, stanoví-li to zvláštní zákon, a podle příslušného procesního režimu. Zákonnost vyhlášek a nařízení podléhá dozoru a přezkumu podle zákona. Pro platnost a účinnost těchto právních předpisů obce platí specifická ustanovení, vždy je ale jejich platnost vázána na zveřejnění ve Sbírce právních předpisů územně samosprávných celků.

Novela účinná od 1. 1. 2024 (zákon č. 418/2023 Sb.) zavedla do zákona o obcích institut společenství obcí jako zvláštní formu svazku obcí pro spolupráci ve správním obvodu obce s rozšířenou působností. Pro vznik je třeba splnit zákonné podmínky včetně požadovaného počtu členských obcí (zpravidla alespoň 15 obcí nebo tří pětin obcí ve správním obvodu ORP (zde je navrhována změna – zmírnění požadavků) a dalších podmínek zákona. Společenství může zajišťovat sdílené činnosti a zaměstnávat sdíleného úředníka; konkrétní rozsah činností a podmínky výkonu přenesené působnosti stanoví zákon.

Pro nového zastupitele je klíčové seznámit se s jednacím řádem zastupitelstva, který upravuje svolávání zasedání, právo občanů se vyjadřovat, způsob hlasování (včetně tajného), i podmínky případné distanční účasti. Zastupitel má právo iniciovat projednání případných změn jednacího řádu. Zasedání zastupitelstva jsou ze zákona veřejná; rady jsou naopak neveřejné, což je třeba mít na paměti při komunikaci s občany.

Zastupitelstvo se schází podle potřeby, nejméně však jednou za tři měsíce. Starosta je povinen svolat zasedání také tehdy, požádá-li o to alespoň jedna třetina členů zastupitelstva nebo hejtman kraje; zasedání se musí konat nejpozději do 21 dnů ode dne, kdy žádost byla doručena obecnímu úřadu. Zastupitelstvo je usnášeníschopné, je-li přítomna nadpoloviční většina všech jeho členů. K přijetí usnesení je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů zastupitelstva, nestanoví-li zákon jinak. Podrobnosti organizace jednání upravuje jednací řád, který však nemůže měnit zákonné podmínky.

Dozor nad zákonností obecně závazných vyhlášek a nařízení obcí vykonává Ministerstvo vnitra v rozsahu stanoveném zákonem. Dozor nad usneseními, rozhodnutími a jinými opatřeními orgánů obce v samostatné působnosti a v přenesené působnosti se řídí odlišnými pravidly a příslušnost se liší podle druhu aktu a působnosti. Ne každé nezákonné rozhodnutí se ruší stejným postupem; přezkum správních rozhodnutí v přenesené působnosti probíhá podle správního řádu a zvláštních zákonů.

Zdroje

- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- Správa obce v době mezi konáním voleb do zastupitelstva obce a zvolením nových obecních orgánů (včetně pravidel pro svolání ustavujícího zasedání nově zvoleného zastupitelstva obce). [mv.gov.cz], [isvs.cz]
- Zasedání zastupitelstva obce (Metodické doporučení č. 3). [mv.gov.cz]
- Výbory zastupitelstva obce. [mv.gov.cz]
- Komise rady obce. [mv.gov.cz]
- Obec a její orgány. [mv.gov.cz]
- Pravidla pro tvorbu a vydávání obecně závazných vyhlášek obcí. [mv.gov.cz]
- Metodická doporučení k zákonu o střetu zájmů pro veřejné funkcionáře v obcích. [mv.gov.cz]
- Metodické materiály k nakládání s obecním majetkem a k rozhodování orgánů obce v majetkových věcech. [mv.gov.cz]

3. Hospodaření obce (letem světem)

Finanční hospodaření obce se řídí zejména zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, a zákonem č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. Základními nástroji jsou roční rozpočet a střednědobý výhled rozpočtu, který se zpravidla sestavuje na 2 až 5 let. Rozpočet může být schválen jako vyrovnaný, přebytkový nebo schodkový; schodek musí být kryt zákonem přípustnými zdroji financování. Návrh rozpočtu se zveřejňuje na internetových stránkách a úřední desce nejméně 15 dnů před zahájením jeho projednávání zastupitelstvem. Rozpočtová opatření jsou změnami schváleného rozpočtu a jejich schvalování se řídí zákonem a případným svěřením pravomoci radě či starostovi.

Příjmy obcí tvoří především sdílené daně v rámci rozpočtového určení daní (RUD), daň z nemovitých věcí (jejíž celý výnos plyne obci, v níž se nemovitost nachází), místní poplatky, příjmy z vlastní hospodářské činnosti a dotace. Konsolidační balíček (zákon č. 349/2023 Sb.) přinesl od 1. 1. 2024 zásadní změnu u daně z nemovitých věcí: základní sazby vzrostly v průměru o cca 80 %, byl zaveden inflační koeficient, kterým se každoročně násobí výsledná daň, a obce dostaly širší možnosti nastavit místní koeficient (v rozmezí 0,5–5, u zemědělských pozemků 0,5–1,5) samostatně pro různé skupiny nemovitostí, katastrální území či jednotlivé nemovitosti. Této problematice se podrobněji věnuje samostatná kapitola o místních poplatcích a dani z nemovitých věcí.

Výdajová stránka rozpočtu se dělí na běžné a kapitálové výdaje. Zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti stanoví dluhové pravidlo: přesáhne-li dluh obce k rozvahovému dni 60 % průměru jejích příjmů za poslední čtyři rozpočtové roky, obec má v následujícím roce povinnost snížit dluh alespoň o 5 % z rozdílu mezi výší dluhu a 60 % průměru příjmů. Zákon stanoví výjimky i následky nesplnění pravidla; nelze bez dalšího uvádět automatické pozastavení převodu daňových výnosů jako obecnou sankci.

Účetnictví obce se řídí zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Obce předávají účetní záznamy do centrálního systému účetních informací státu v rozsahu a způsobem stanoveným právními předpisy. Hospodaření obce přezkoumává krajský úřad nebo auditor, případně auditorská společnost, podle volby obce a zákonných pravidel. Přezkoumání hospodaření se týká obcí obecně; jeho výsledek a zpráva o něm jsou součástí podkladů k závěrečnému účtu. Finanční výbor vykonává kontrolní činnost v rozsahu stanoveném zákonem a zastupitelstvem, nenahrazuje však zákonné přezkoumání hospodaření.

Pro začínajícího zastupitele je zásadní porozumět pravidlům hospodaření obce, umět číst rozpočet ve struktuře rozpočtové skladby (paragrafy a položky), rozumět rozdílu mezi rozpočtovým opatřením a rozpočtovou změnou vyžadující souhlas zastupitelstva, a sledovat, zda výdaje neohrožují plnění dluhového pravidla ani schopnost obce spolufinancovat dotační projekty.

Rozpočtový proces má svůj pevný harmonogram, který je vhodné znát dopředu: rozpočtový výhled se zpravidla aktualizuje jednou ročně a promítá do něj plánované investice i splátky úvěrů, návrh rozpočtu na následující rok se obvykle připravuje na podzim (tak, aby mohl být schválen ideálně ještě před koncem kalendářního roku, případně obec hospodaří dočasně podle pravidel rozpočtového provizoria), a v průběhu roku se rozpočet upravuje rozpočtovými opatřeními, jejichž schvalování si zastupitelstvo může částečně delegovat na radu nebo starostu, avšak v mezích, které samo stanoví (typicky do určité finanční částky).

Řízení rozpočtového rizika může zahrnovat tvorbu finanční rezervy nebo peněžního fondu obce; zákon však neukládá každé obci povinnost zřídit zvláštní rezervní fond. Obec by měla při rozhodování o úvěru či jiném návratném financování posoudit dlouhodobou schopnost splácet závazky, provozovat nově pořízený majetek a udržovat ho, případně spolufinancovat projekty financované i z jiných zdrojů (typicky z národních nebo evropských dotačních programů).

Zdroje

- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů
- zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní
- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
- zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí
- zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě
- zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti
- zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)

4. Místní poplatky a daň z nemovitých věcí

Místní poplatky upravuje zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Obec je zavádí obecně závaznou vyhláškou a stanoví jejich konkrétní parametry pouze v mezích zákona. U poplatku ze psů činí zákonná horní hranice 1 500 Kč za kalendářní rok za jednoho psa; u držitele staršího 65 let činí horní hranice 200 Kč. U druhého a každého dalšího psa zákon připouští vyšší sazbu. Poplatek z pobytu může činit nejvýše 50 Kč za každý započatý den pobytu (i zde je navrhována změna), s výjimkou dne jeho počátku; poplatníkem je osoba, která v obci není přihlášena, a zákon stanoví okruh osvobození. Dalšími poplatky jsou například poplatek za užívání veřejného prostranství, poplatek za obecní systém odpadového hospodářství a poplatek za odkládání komunálního odpadu z nemovité věci.

Poplatek z pobytu se může vztahovat také na krátkodobé ubytování zprostředkované platformami typu Airbnb, jsou-li splněny zákonné podmínky. Plátcem poplatku je zpravidla poskytovatel úplatného pobytu, který poplatek od poplatníka vybere a odvede obci. Plátce vede evidenční knihu v rozsahu stanoveném zákonem a plní ohlašovací a platební povinnosti. Osvobození se řídí zákonem; nelze obecně tvrdit, že jsou osvobozeny všechny osoby se zdravotním postižením, hospitalizovaní pacienti nebo sezónní pracovníci bez ověření přesných zákonných podmínek.

Daň z nemovitých věcí upravuje zákon č. 338/1992 Sb. Její výnos je příjmem rozpočtů obcí, na jejichž území se zdanitelné nemovité věci nacházejí; nejde však o jedinou daň, jejíž výnos obce získávají v rámci rozpočtového určení daní. Od roku 2024 se změnily základní sazby a pravidla koeficientů. Zákon upravuje inflační koeficient pro zákonem vymezené případy, jehož použití se řídí aktuálním zněním zákona a vyhlašovanými hodnotami. Místní koeficient lze stanovit v zákonném rozmezí 0,5 až 5,0, přičemž pro vybrané skupiny zemědělských pozemků, trvalých travních porostů a nevyužitelných ostatních ploch platí zvláštní rozmezí 0,5 až 1,5. Koeficient pro vymezené nemovité věci se stanoví opatřením obecné povahy; další typy místního koeficientu se stanoví obecně závaznou vyhláškou.

O zavedení místních poplatků a o jejich sazbách rozhoduje zastupitelstvo vydáním obecně závazné vyhlášky. U daně z nemovitých věcí závisí právní forma na typu koeficientu: koeficient pro obec, katastrální území, městský obvod či část nebo skupinu nemovitých věcí se stanoví obecně závaznou vyhláškou; koeficient pro vymezené nemovité věci se stanoví opatřením obecné povahy. Při přípravě je nutné dodržet zákonné lhůty a pravidla zveřejnění; v tomto případě doporučujeme využít metodiky MV a MF ČR.

Opatření obecné povahy je ještě procesně složitější a vyžaduje delší přípravu i zde je vhodné využít metodiky Ministerstva vnitra a konzultace s ním.

Kromě poplatku ze psů, z pobytu a za odpady může obec zavést i další místní poplatky, které zákon umožňuje – například poplatek za užívání veřejného prostranství (za umístění stavebního zařízení, prodejního stánku či zahrádky restaurace), poplatek ze vstupného na kulturní, sportovní či reklamní akce, nebo poplatek za zhodnocení stavebního pozemku možností jeho připojení na obecní vodovod či kanalizaci. Volba, které poplatky obec skutečně zavede a v jaké výši, je čistě na uvážení zastupitelstva v mezích zákonného rozpětí – řada malých obcí například poplatek ze psů či z pobytu vůbec nezavádí, protože administrativní náklady na jeho výběr by převýšily reálný výnos.

Před koncem roku je vhodné revidovat obecně závazné vyhlášky o místních poplatcích a koeficientech daně z nemovitých věcí a ověřit jejich soulad s aktuálním zněním zákonů. Právní předpisy obce se vyhlašují způsobem stanoveným zákonem č. 35/2021 Sb., zejména zveřejněním ve Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. U daňových koeficientů je třeba dodržet zvláštní zákonná pravidla a termíny, aby mohly být uplatněny pro příslušné zdaňovací období.

Zdroje

- zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí (zejména ustanovení o koeficientech, obecně závazných vyhláškách a opatřeních obecné povahy) [e-sbirka.gov.cz], [financnisp...ava.gov.cz]
- zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád (správa daně)
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) (pravomoci zastupitelstva, vydávání OZV)
- zákon č. 35/2021 Sb., o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů (vyhlašování OZV)
- zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích [mf.gov.cz], [zakonyprolidi.cz]
- Metodické materiály Generálního finančního ředitelství a Finanční správy k dani z nemovitých věcí (informace, stanoviska, metodické pokyny) [financnisp...ava.gov.cz]
- Metodické informace Ministerstva financí k uplatňování zákona č. 338/1992 Sb.
- Metodické materiály Ministerstva vnitra k vydávání obecně závazných vyhlášek obcí upravujících koeficienty daně z nemovitých věcí
- Metodiky ODK MV ČR (Odbor veřejné správy, dozoru a kontroly) k tvorbě a kontrole obecně závazných vyhlášek
- Metodický materiál č. 28 Ministerstva vnitra k vydávání obecně závazných vyhlášek o místních poplatcích (včetně vzorů OZV) [mv.gov.cz]
- Metodické materiály ODK MV ČR k jednotlivým místním poplatkům a k tvorbě OZV [mv.gov.cz]
- Metodický postup Ministerstva financí k § 12 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích [mf.gov.cz]
- Metodická doporučení Ministerstva financí k aplikaci zákona o místních poplatcích
- Metodické výklady Generálního finančního ředitelství k použití daňového řádu při správě místních poplatků

5. Odpadové hospodářství a životní prostředí

Nakládání s odpady na území obce upravuje zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech. Obec musí určit místa pro oddělené soustřeďování komunálního odpadu alespoň pro nebezpečný odpad, papír, plasty, sklo, kovy, biologický odpad, jedlé oleje a tuky a od 1. ledna 2025 také textil. Zákon stanoví i cíle pro podíl odděleně soustřeďovaných recyklovatelných složek: nejméně 60 % od roku 2025, 65 % od roku 2030 a 70 % od roku 2035, počítáno zákonným způsobem z celkového množství komunálního odpadu, jehož je obec v daném roce původcem. Systém obce se upravuje obecně závaznou vyhláškou.

Obec může pro příslušné poplatkové období zavést buď poplatek za obecní systém odpadového hospodářství, nebo poplatek za odkládání komunálního odpadu z nemovité věci. Jde o dva odlišné zákonné modely, které nelze za stejné poplatkové období kombinovat. Podmínky, poplatníky a plátce je nutné nastavit podle zákona o místních poplatcích a zvolený systém srozumitelně popsat v obecně závazné vyhlášce.

Obec musí sledovat zákonné cíle třídění a poplatky za ukládání odpadů na skládku, které se liší podle druhu odpadu a zákonných podmínek. Nesplnění zákonných povinností může vést k přestupkové odpovědnosti; konkrétní skutková podstata a výše pokuty se vždy posuzují podle příslušného ustanovení zákona o odpadech. Zákon stanoví postupné cíle, omezení skládkování, a nakonec i úplný zákaz skládkování směsného komunálního odpadu.

Část odpadů, resp. obaly a výrobky s ukončenou životností jsou řešeny zvláštními zákony a obce mohou uzavírat smlouvy se systémy rozšířené odpovědnosti výrobců (EPR), které by měly hradit náklady obcí za jejich sběr, případně využití či odstranění.

V oblasti životního prostředí dále obec pečuje o veřejnou zeleň a může mít další povinnosti podle konkrétních zákonů nebo přímo účinného nařízení EU o obnově přírody. Některé úkony, například povolování kácení dřevin rostoucích mimo les, vykonává obecní úřad v přenesené působnosti za zákonných podmínek. Obec nemůže obecně závaznou vyhláškou libovolně regulovat spalování pevných paliv v „nízkoemisní zóně“; nízkoemisní zóny a omezení provozu zdrojů znečištění upravuje zvláštní zákon o ochraně ovzduší. Obce se také musí zabývat například omezením světelného znečištění a mají i povinnosti vyplývající ze zákona o ochraně zvířat proti týrání, veterinárního zákona, a nakonec i občanského zákoníku.

Pro zastupitele je důležité především: zvolit vhodný model poplatku za odpady s ohledem na velikost a charakter obce, pravidelně vyhodnocovat míru vytřídění (dostupná v ročním hlášení o produkci a nakládání s odpady) a aktivně komunikovat s občany o změnách systému, protože nesprávně nastavený nebo nesrozumitelně vysvětlený systém bývá jedním z nejčastějších zdrojů stížností voličů.

Praktický provoz odpadového hospodářství obvykle obec zajišťuje prostřednictvím smluvního svozového partnera nebo v rámci svazku obcí, který provozuje sběrný dvůr, kompostárnu či třídicí linku pro více obcí najednou – to bývá výhodné zejména pro menší obce, které samostatně nedosáhnou na potřebné investice ani objem odpadu pro efektivní provoz. Obec by měla pravidelně (alespoň jednou za 2–3 roky) revidovat smlouvu se svozovou firmou a porovnávat cenové podmínky s okolními obcemi, protože trh se svozem odpadu se v posledních letech výrazně proměňuje v souvislosti s rostoucími skládkovacími poplatky.

V ochraně přírody a krajiny vykonává obec jen ty pravomoci, které jí výslovně svěřuje zákon; působnost se liší podle konkrétní agendy a postavení obecního úřadu. Povinnosti v oblasti ochrany zemědělského půdního fondu a povolování kácení nelze bez dalšího přičítat každé obci ve stejném rozsahu. Evropské nařízení o obnově přírody je přímo použitelné, avšak jeho povinnosti se posuzují podle konkrétních ustanovení a nelze je zjednodušit na obecnou povinnost všech 664 obcí tímto nařízením přímo dotčených.

Zdroje

- zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech [zakonyprolidi.cz], [e-sbirka.gov.cz]
- zákon č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností [kr-vysocina.cz]
- zákon č. 477/2001 Sb., o obalech
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích (poplatek za obecní systém odpadového hospodářství)
- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší (spalování odpadů)
- zákon č. 254/2001 Sb., vodní zákon (nakládání s některými druhy odpadů a výluhy)
- Metodické sdělení odboru odpadů MŽP k fungování obecního systému odpadového hospodářství [mzp.gov.cz]
- Metodické pokyny MŽP k zákonu č. 541/2020 Sb., o odpadech [mzp.gov.cz], [kr-vysocina.cz]
- Metodické pokyny MŽP k zákonu č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností [kr-vysocina.cz]
- Metodický pokyn k zařazování odpadů a plnění evidenčních a ohlašovacích povinností [mzp.gov.cz], [mzp.gov.cz]
- Metodický pokyn k oddělenému soustřeďování komunálního odpadu [mzp.gov.cz], [prevenceodpadu.cz]
- Metodická sdělení MŽP ke skládkování odpadů [prevenceodpadu.cz]
- Metodické návody MŽP k vedení průběžné evidence a ohlašování odpadů [mzp.gov.cz]
- Plán odpadového hospodářství ČR

6. Energetika a vodní hospodářství

Zásobování elektřinou, plynem a teplem upravuje zejména zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon. Pravidla sdílení elektřiny zavedla novela známá jako Lex OZE II; sdílení se spustilo 1. července 2024. Aktivní zákazník může sdílet elektřinu mezi odběrnými místy za zákonných a technických podmínek, přičemž počet zapojených míst a podmínky se odvíjejí od konkrétního režimu sdílení a pravidel Elektroenergetického datového centra (EDC). Energetická společenství a společenství pro obnovitelné zdroje mají zvláštní zákonná pravidla pro členství, územní působnost a činnosti; není vhodné zobecňovat jejich limity na jeden společný počet členů nebo správních obvodů. Novely energetické legislativy dále rozvíjejí sdílení a flexibilitu; aktuální možnosti je nutné ověřit u EDC a Energetického regulačního úřadu.

Komunitní energetika představuje pro obce příležitost snížit náklady na energie u vlastních budov i nabídnout výhodnější cenu energie občanům zapojeným do energetického společenství, avšak založení a správa společenství vyžaduje administrativní i technickou přípravu (registrace v EDC, alokační klíč pro rozdělení vyrobené elektřiny) a je vhodné čerpat na investice do obecních fotovoltaických zdrojů dotace z programů Modernizačního fondu (např. RES+) nebo Národního plánu obnovy.

V oblasti vodního hospodářství se obec řídí zejména vodním zákonem č. 254/2001 Sb. a zákonem č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích. Obec nemusí být automaticky vlastníkem ani provozovatelem vodovodu a kanalizace; konkrétní povinnosti závisí na vlastnictví, provozním modelu a zákonném postavení. Vlastníci vodovodů a kanalizací mají řadu povinností včetně zpracování, aktualizace a zejména plnění plánu financování obnovy vodohospodářského majetku. Vodné a stočné jsou cenami regulovanými formou věcného usměrňování, podle příslušných cenových předpisů.

Pro zastupitele je podstatné sledovat stav obecní vodovodní a kanalizační infrastruktury (často zděděné a s vysokou mírou opotřebení), plánovat obnovu prostřednictvím povinného plánu financování obnovy a využívat příležitosti komunální či komunitní energetiky ke snížení provozních nákladů obecního rozpočtu.

Rozhodování o formě provozování vodohospodářské infrastruktury (vlastní provozování obcí, provozní smlouva s externí společností, nebo účast ve svazku obcí vlastnícím a provozujícím síť společně) patří mezi strategicky nejvýznamnější majetkové otázky, kterým obec čelí, protože smlouvy o provozování bývají uzavírány na dlouhá období a jejich změna je administrativně i právně náročná. Zastupitelstvo by mělo mít k dispozici nezávislé posouzení výhodnosti nabízených podmínek, zejména u dlouhodobých provozních smluv se soukromými provozovateli, a pravidelně sledovat, zda cena vodného a stočného odpovídá skutečným nákladům na provoz a obnovu infrastruktury.

V energetice je pro obec kromě komunální a komunitní energetiky důležité také sledovat vlastní spotřebu energie u obecních budov (veřejné osvětlení, škola, úřad, sportoviště) a možnosti její optimalizace – ať už prostřednictvím energetického managementu, zateplení budov, výměny osvětlení za úspornější LED technologie, nebo instalace vlastních obnovitelných zdrojů. Na tyto investice lze čerpat dotace z programů Nová zelená úsporám pro veřejné budovy, z Modernizačního fondu (např. program RES+ na obecní fotovoltaiku) nebo z Národního plánu obnovy; kombinace úspor energie s výstavbou vlastního obnovitelného zdroje a zapojením do komunitní energetiky přitom může výrazně snížit dlouhodobé provozní náklady obecního rozpočtu.

Zdroje

- zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon
- zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií
- zákon č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)
- zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu
- Metodické pokyny Ministerstva průmyslu a obchodu k energetickému zákonu
- Metodiky MPO k energetickým společenstvím a sdílení elektřiny
- Metodické materiály Energetického regulačního úřadu (ERÚ)
- Metodické pokyny Státní energetické inspekce
- Metodiky MPO k územní energetické koncepci
- Metodické materiály Ministerstva životního prostředí k energetickým úsporám a komunitní energetice
- Metodiky SFŽP k programu Nová zelená úsporám a energetickým projektům veřejného sektoru
- Metodiky Národní rozvojové banky a MPO k EPC projektům (Energy Performance Contracting)
- Metodické materiály SMO ČR k komunitní energetice a energetickému managementu obcí
- Metodické pokyny Ministerstva zemědělství k vodnímu zákonu
- Metodiky Ministerstva zemědělství k provozování vodovodů a kanalizací
- Metodiky Ministerstva zemědělství pro plánování v oblasti vod
- Metodické pokyny Ministerstva životního prostředí k hospodaření se srážkovými vodami
- Metodické pokyny MŽP a MZe k suchu a adaptaci na změnu klimatu
- Metodika „Hospodaření se srážkovými vodami" (MŽP, MZe, ČVUT)
- Metodické pokyny MZe k ochranným pásmům vodních zdrojů
- Metodiky MZe pro provozovatele vodovodů a kanalizací
- Metodiky Státního fondu životního prostředí pro vodohospodářské projekty
- Metodiky Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka (VÚV TGM)
- Plány povodí a plány pro zvládání povodňových rizik
- Národní akční plán adaptace na změnu klimatu a související metodické dokumenty pro obce

7. Veřejné zakázky krok za krokem

Zadávání veřejných zakázek se řídí zákonem č. 134/2016 Sb. Základními zásadami jsou transparentnost a přiměřenost a při postupech podle zákona také rovné zacházení a zákaz diskriminace. Od 3. dubna 2025 je veřejnou zakázkou malého rozsahu zakázka s předpokládanou hodnotou nejvýše 3 mil. Kč bez DPH na dodávky a služby nebo 9 mil. Kč bez DPH na stavební práce. U zakázek malého rozsahu zadavatel nemusí vést zadávací řízení podle zákona, musí však dodržet zákonné zásady v rozsahu, v jakém se na postup vztahují, další právní předpisy a případná pravidla poskytovatele dotace.

Významnou aktuální změnou je novela ZZVZ účinná od 3. 4. 2025, která po devíti letech od přijetí zákona zvýšila limity pro veřejné zakázky malého rozsahu: u dodávek a služeb z 2 mil. Kč na 3 mil. Kč bez DPH, u stavebních prací ze 6 mil. Kč na 9 mil. Kč bez DPH. Do těchto limitů obec nemusí postupovat podle přísných pravidel zákona (byť je stále vázána ústavními principy hospodárnosti a musí často postupovat podle vlastní vnitřní směrnice), nad tyto limity je již povinna zvolit zákonem upravený druh zadávacího řízení (zjednodušené podlimitní řízení, otevřené řízení atd.). Novela současně zvýšila hranici pro povinné zveřejňování uzavřených smluv na profilu zadavatele z 500 tis. Kč na 1 milion Kč bez DPH a zavedla dozor Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) nad dodržováním unijních pravidel o zahraničních subvencích narušujících vnitřní trh.

Typický postup zahrnuje stanovení předpokládané hodnoty a režimu, přípravu dokumentace a kritérií, uveřejnění, příjem a hodnocení nabídek, výběr dodavatele a uzavření smlouvy. Konkrétní povinnosti uveřejnění, lhůty, možnost námitek a pravidla uzavření smlouvy se liší podle druhu a režimu zakázky. Smlouva se nezveřejňuje automaticky vždy v registru smluv; povinnost podle zákona č. 340/2015 Sb. se vztahuje jen na povinné subjekty a smlouvy, které nespadají do zákonných výjimek.

Povinnost uveřejnit smlouvu v registru smluv se posuzuje podle zákona č. 340/2015 Sb. Obecně se týká smluv s hodnotou předmětu nad 50 000 Kč bez DPH, avšak zákon obsahuje výjimky, mimo jiné pro některé obce a některé typy smluv. Není-li smlouva, na niž se povinnost vztahuje, řádně uveřejněna ani v zákonné dodatečné lhůtě, může nastat její zrušení od počátku. U sankčních opatření je třeba postupovat podle aktuálních sankčních předpisů EU a českých právních předpisů a posuzovat konkrétní zakázku; nelze paušálně tvrdit, že každá zakázka vyžaduje totožné ověřování a prohlášení.

Pro zastupitele je zásadní schválit interní směrnici pro zadávání zakázek malého rozsahu odpovídající aktuálním limitům, dbát na řádné odůvodnění výběru dodavatele (zejména u zakázek zadávaných mimo režim ZZVZ) a pamatovat, že i neformální nákupy z obecního rozpočtu podléhají kontrole ze strany přezkoumání hospodaření a mohou být předmětem stížností či podnětů k ÚOHS.

U zakázek malého rozsahu zákon nestanoví obecnou povinnost oslovit alespoň tři dodavatele. Takový postup může být vhodný podle hodnoty a povahy nákupu, interní směrnice obce nebo podmínek dotace. Obec by měla přiměřeně zdokumentovat stanovení ceny, výběr dodavatele a hospodárnost postupu; konkrétní pravidla se odvíjejí od okolností případu a použitelných předpisů.

Zvláštní pozornost zasluhují zakázky na stavební práce, kde je vhodné rozlišovat zadávací dokumentaci od projektové dokumentace stavby (viz kapitola o stavební agendě) a pamatovat, že cenu díla je vhodné soutěžit až na základě dostatečně podrobné projektové dokumentace – příliš obecné zadání bývá zdrojem následných vícenákladů a sporů se zhotovitelem. U větších investičních projektů financovaných z dotací je navíc nutné postupovat podle metodiky konkrétního poskytovatele dotace, která může být přísnější než obecná pravidla ZZVZ (např. nižší limity pro povinné zadávací řízení nebo požadavek na nezávislou kontrolu zadávacího řízení ex ante) – nedodržení těchto podmínek bývá nejčastějším důvodem krácení nebo vracení dotace.

Zdroje

- zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek
- zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)
- zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě
- zákon č. 340/2015 Sb., o registru smluv
- zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech (u dotovaných projektů)
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů
- zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů
- zákon č. 171/2023 Sb., o ochraně oznamovatelů
- zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti (u ICT zakázek; od roku 2025 postupně nahrazovaný novým zákonem implementujícím směrnici NIS2)
- Ministerstvo pro místní rozvoj
- Metodika zadávání veřejných zakázek podle zákona č. 134/2016 Sb.
- Metodiky MMR k jednotlivým zadávacím řízením
- Metodiky MMR k mimořádně nízké nabídkové ceně
- Metodiky MMR k hodnocení nabídek
- Metodiky MMR k odpovědnému veřejnému zadávání
- Metodiky MMR k inovativnímu zadávání
- Metodiky MMR k elektronizaci zadávání veřejných zakázek
- Stanoviska a výkladová doporučení MMR k ZZVZ
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS)
- Metodiky a výkladová stanoviska ÚOHS k aplikaci ZZVZ
- Rozhodovací praxe a metodická doporučení ÚOHS
- Ministerstvo financí
- Metodiky veřejnosprávní kontroly a finanční kontroly
- Metodiky k zadávání zakázek hrazených z veřejných prostředků
- Dotace a evropské fondy
- Metodický pokyn pro oblast zadávání zakázek pro programové období EU
- Pravidla pro zadávání zakázek jednotlivých operačních programů
- Pokyny poskytovatelů dotací
- Odpovědné zadávání
- Metodika odpovědného veřejného zadávání (MMR)
- Metodika environmentálně odpovědného zadávání
- Metodika sociálně odpovědného zadávání
- Metodika inovativního zadávání

8. Školství

Obec vystupuje v oblasti školství jako zřizovatel mateřských a základních škol a jako subjekt odpovědný za zajištění dostupnosti povinné školní docházky na svém území. Základní rámec stanoví zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Obec zajišťuje podmínky pro plnění povinné školní docházky a má zákonem stanovené povinnosti při zajišťování předškolního vzdělávání. Povinné předškolní vzdělávání se týká dětí od počátku školního roku následujícího po dni, kdy dosáhnou pěti let, do zahájení povinné školní docházky. Do obecní mateřské školy se přednostně přijímají děti, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně tří let a mají místo trvalého pobytu ve školském obvodu, a to do výše povolené kapacity. Nelze obecně tvrdit, že obec musí zajistit místo v mateřské škole každému mladšímu dítěti, pokud o to zákonní zástupci požádají, pokud však takové místo nezajistí, a to ani v blízké obci nebo prostřednictvím dětské skupiny je povinná vyplácet rodičům dítěte příspěvek v zákonem stanovené výši .

Zřizování a rušení škol a školských zařízení zřizovaných obcí je v rozsahu stanoveném zákonem vyhrazenou pravomocí zastupitelstva. Obec jako zřizovatel jmenuje a odvolává ředitele školy; konkurs se řídí školským zákonem a prováděcími předpisy a může konat jednou za šest let. Funkční období ředitele příspěvkové organizace vykonávající činnost školy je šestileté, ale konkurs lze vyhlásit jen za zákonem stanovených podmínek a ve stanovených lhůtách. Rozdělení nákladů na vzdělávání, platy pedagogů a nepedagogické pracovníky je zhruba takové, že zřizovatel,(většinou obec nebo jejich svazek) hradí investiční a provozní náklady školy, platy nepedagogických zaměstnanců a ONIV, platy pedagogů pak hradí stát.

Mezi aktuální témata patří demografický pokles prakticky na území celého státu (nutnost zvažovat společné školské obvody nebo svazkové školy), pokračující tlak na kapacity v rozvojových lokalitách v okolí velkých měst, inkluzivní vzdělávání a podpůrná opatření pro děti s odlišným mateřským jazykem (včetně dětí uprchlíků z Ukrajiny), rostoucí role školy jako centra celoživotního vzdělávání a společenského života v obci. Obec může rovněž zřizovat nebo podporovat zájmové a neformální vzdělávání (základní umělecké školy, střediska volného času) a spolufinancovat bezplatné obědy pro děti v hmotné nouzi ve spolupráci se státními dotačními programy.

Financování školské infrastruktury (výstavba a rekonstrukce škol a školek, jídelen, tělocvičen) je zpravidla financována z rozpočtu obcí a těžko odhadnutelných národních dotací, proto je nutné plánovat investice do školství v koordinaci s územním plánem, strategickým plánem rozvoje obce a demografickou prognózou. Je také možné zahrnout náklady na investice do školství do obsahu plánovacích smluv, zvláště u obcí s velkým potenciálem růstu počtu obyvatel.

Obec může přispívat k bezpečné a dostupné cestě dětí do školy prostřednictvím údržby místních komunikací a chodníků, dopravně -bezpečnostních opatření nebo spoluprací při zajištění dopravy. Konkrétní povinnosti se odvíjejí od vlastnictví a správy komunikací, právních předpisů a místních podmínek; nelze obecně tvrdit, že obec má bez dalšího odpovědnost za každou cestu dítěte do školy. Může se také podílet na financování mimoškolních a prázdninových aktivit dětí, což je zejména v menších obcích důležitý nástroj podpory komunitního života.

Zastupitelstvu se doporučuje udržovat pravidelný kontakt s řediteli zřizovaných škol (např. formou čtvrtletních jednání nad rozpočtem a investičními potřebami školy) a sledovat demografickou prognózu obce v horizontu alespoň 10 let dopředu, protože rozhodnutí o výstavbě nové školky nebo naopak o omezení kapacity mívají dlouhodobé finanční i sociální dopady. V obcích s klesajícím počtem dětí je vhodné včas zvažovat alternativy jako svazkovou školu se sousedními obcemi namísto udržování poloprázdné vlastní školy s nepřiměřenými provozními náklady.

Zdroje

- zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon
- zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících
- zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky
- Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy krajů
- Metodika tvorby rejstříku škol a školských zařízení
- Metodika Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výkonu zřizovatelských funkcí
- Metodika MŠMT k určování kapacit škol a školských zařízení
- Metodika MŠMT k organizaci škol a školských zařízení
- Metodiky České školní inspekce
- Metodiky Národního pedagogického institutu (NPI)
- Metodiky MŠMT k financování regionálního školství
- Metodiky MŠMT k zápisům do mateřských a základních škol
- Metodiky MŠMT ke školským obvodům
- Metodiky MŠMT ke spádovosti mateřských a základních škol
- Demografická projekce České republiky (Český statistický úřad)
- Projekce obyvatelstva krajů (Český statistický úřad)
- Projekce obyvatelstva správních obvodů ORP (Český statistický úřad)
- Projekce obyvatelstva obcí (Český statistický úřad, jsou-li zpracovány)
- Demografické analýzy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy
- Analýzy a predikce vzdělávací soustavy (MŠMT)
- Datové a analytické výstupy CERMAT
- Analytické a prognostické materiály Národního pedagogického institutu
- Krajské demografické prognózy pro oblast školství
- Strategické rámce MAP (Místní akční plány vzdělávání)
- Strategické rámce KAP (Krajské akční plány vzdělávání)

9. Sociální oblast a opatrovnictví

Role obce v sociální oblasti vychází zejména ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a dalších předpisů. Obec zjišťuje potřeby poskytování sociálních služeb na svém území, spolupracuje s krajem a poskytovateli a informuje o možnostech a způsobech poskytování služeb; konkrétní povinnosti je nutné odvozovat z jednotlivých ustanovení zákona. Obec není obecně povinna sama zajišťovat všechny druhy sociálních služeb.

Vedle těchto činností může obec plnit také další významnou roli v oblasti sociální ochrany osob, a to prostřednictvím výkonu veřejného opatrovnictví. Na rozdíl od činností obce v oblasti sociálních služeb však veřejné opatrovnictví vzniká na základě rozhodnutí soudu, který může obec jmenovat opatrovníkem konkrétní osoby, jsou-li splněny podmínky stanovené občanským zákoníkem a není-li vhodná jiná osoba. Samotné bydliště opatrovance v obci neznamená, že se obec automaticky stává opatrovníkem. Výkon veřejného opatrovnictví se řídí občanským zákoníkem a rozhodnutím soudu.

Mezi další aktuální témata sociální politiky obcí patří stárnutí populace a s ním související rostoucí potřeba pobytových, ambulantních i terénních služeb pro seniory. Obce se v této oblasti podílejí například na zajišťování dostupnosti pečovatelských a odlehčovacích služeb, mohou zřizovat či finančně podporovat domovy pro seniory a další sociální služby a řeší také dostupnost vhodného bydlení a podpory pro seniory, kteří chtějí co nejdéle zůstat ve svém přirozeném prostředí. Významným tématem je rovněž podpora neformálních pečujících osob.

V oblasti bydlení obce řeší zejména situaci domácností ohrožených ztrátou bydlení, bezdomovectví a dostupnost obecního či sociálního bydlení. Mohou využívat vlastní bytový fond, nastavovat pravidla pro přidělování obecních bytů a spolupracovat se sociálními službami a neziskovými organizacemi. Součástí řešení bytové nouze jsou také přístupy založené na principu Housing First, které usilují o zajištění stabilního bydlení jako výchozího předpokladu pro řešení dalších sociálních problémů člověka.

V případě osob se zdravotním postižením se obce podílejí zejména na vytváření podmínek pro jejich začlenění do běžného života. V praxi může jít o podporu terénních a ambulantních sociálních služeb, osobní asistence či chráněného bydlení, zajišťování bezbariérovosti obecních budov a veřejného prostoru nebo podporu dostupného bydlení, dopravy a volnočasových aktivit.

Významnou oblastí je také integrace cizinců, v posledních letech zejména osob, které přišly do České republiky v souvislosti s válkou na Ukrajině. Na místní úrovni obce řeší například dostupnost bydlení, začleňování dětí do škol a předškolních zařízení, poskytování informací a orientaci cizinců v místních službách, jazykové a adaptační aktivity nebo prevenci sociálního vyloučení a konfliktů v místní komunitě. Při řešení těchto otázek obce spolupracují zejména se školami, poskytovateli sociálních služeb, neziskovými organizacemi a dalšími institucemi. Právní postavení osob s dočasnou ochranou z Ukrajiny upravuje zejména soubor předpisů označovaných jako Lex Ukrajina (zejm. zák. č. 65/2022 Sb.).

Financování sociálních služeb je vícezdrojové. Vedle prostředků ze státního rozpočtu se na něm podílejí kraje a obce ze svých rozpočtů, samotní uživatelé služeb prostřednictvím úhrad a příspěvku na péči a v některých případech také zdravotní pojišťovny či další zdroje. Obce zároveň zjišťují potřeby poskytování sociálních služeb na svém území a spolupracují s krajem, dalšími obcemi a poskytovateli sociálních služeb při zajišťování jejich dostupnosti. Mohou také zpracovat vlastní střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a podílejí se na přípravě a realizaci střednědobého plánu kraje a na určování krajské sítě sociálních služeb. Pro zastupitele je důležité vnímat sociální oblast nejen jako výdajovou položku rozpočtu, ale i jako prevenci závažnějších a nákladnějších problémů (např. ztráty bydlení nebo eskalace krizí v rodinách), a zajistit, aby obec měla přehled o osobách, které se ocitají v nepříznivé sociální situaci.

Významnou součástí sociální agendy obcí je také sociálně-právní ochrana dětí (SPOD). Rozsáhlejší kompetence v této oblasti vykonávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které mimo jiné vyhodnocují situaci ohroženého dítěte a jeho rodiny, zpracovávají individuální plán ochrany dítěte a koordinují přijímání potřebných opatření. Vlastní povinnosti však mají i obecní úřady menších obcí. Ty se podílejí zejména na vyhledávání ohrožených dětí, poskytování a zprostředkování základní pomoci a informací a oznamují obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti nasvědčující ohrožení dítěte. Důležitá je proto spolupráce mezi obcí, příslušnou obcí s rozšířenou působností a poskytovateli sociálních a dalších odborných služeb. Obec by zároveň měla mít přehled o sociálních službách a dalších formách pomoci dostupných v regionu, například o pečovatelských a odlehčovacích službách, službách pro seniory či rodiny s dětmi a o činnosti neziskových organizací, na které může občany v případě potřeby odkázat.

Zdroje

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (veřejné opatrovnictví)
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- Lex Ukrajina – přehled právních předpisů, MV ČR – https://mv.gov.cz/clanek/lex-ukrajina.aspx
- Ministerstvo práce a sociálních věcí, https://mpsv.gov.cz/planovani-socialnich-sluzeb-na-obecni-urovni?utm_source=chatgpt.com
- Ministerstvo vnitra, https://mv.gov.cz/verejne-opatrovnictvi-2?utm_source=chatgpt.com
- Veřejný ochránce práv – Souhrnná zpráva o veřejném opatrovnictví – https://www.ochrance.cz/aktualne/verejne-opatrovnictvi/

10. Digitalizace, spisová služba a státní systémy

Digitalizace není pouze technickou záležitostí úřadu. Je především nástrojem, který může občanům usnadnit komunikaci s obcí a zaměstnancům úřadu zjednodušit každodenní práci. Jejím cílem není převést stávající papírové postupy beze změny do počítače, ale odstranit zbytečné kroky, omezit opakované vyplňování údajů a umožnit vyřízení běžných záležitostí bez osobní návštěvy úřadu. Dobře nastavená digitalizace může urychlit vyřizování podání, snížit chybovost, zlepšit dohledatelnost dokumentů a šetřit čas občanům i zaměstnancům obce.

Důležitým právním základem je zákon č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby. Ten upravuje právo fyzických a právnických osob využívat digitální služby veřejné správy. Vychází z principu, že občan nemá úřadu opakovaně sdělovat nebo dokládat údaje, které již veřejná správa vede a má oprávnění si je sama zjistit. Zjednodušeně řečeno, mají obíhat data, nikoli lidé s formuláři a potvrzeními. Digitální způsob přitom nemá být jedinou možností. Občan si nadále může zvolit i jiný způsob vyřízení své záležitosti.

Pro obce je důležité rozlišovat mezi samostatnou a přenesenou působností. V přenesené působnosti obec vykonává státní správu, například vede správní řízení nebo rozhoduje v zákonem svěřených agendách. Digitalizaci těchto služeb zpravidla určují příslušné státní orgány a obce využívají společné informační systémy. V samostatné působnosti obec rozhoduje o svých vlastních záležitostech a může sama určit, které služby občanům zpřístupní elektronicky. Může jít například o žádosti týkající se obecního majetku, místních poplatků, pronájmu obecních prostor nebo dalších služeb poskytovaných konkrétní obcí. Před pořízením vlastního řešení je však vhodné ověřit, zda již neexistuje společný nástroj veřejné správy. Obec se tak může vyhnout zbytečným nákladům a vytváření systému, který bude později nahrazen centrálním řešením.

Pro jednodušší služby mohou obce využít také zjednodušené elektronické formuláře označované jako EasyForms. Ty jsou určeny zejména pro podání, která nevyžadují složité rozhodování formuláře, online platbu ani rozsáhlé propojení s dalšími systémy. Lze je využít například pro žádost o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, vybraná podání související s místními poplatky nebo další jednoduché žádosti a oznámení. Po přihlášení prostřednictvím Identity občana mohou být některé údaje předvyplněny a výsledné podání může být doručeno příslušnému úřadu. Obec může na konkrétní formulář odkázat ze svých webových stránek. Před nasazením je vždy nutné ověřit, zda se daný typ služby pro zjednodušený formulář hodí a zda je správně popsán a evidován.

Významnou roli v digitalizaci veřejné správy má Digitální a informační agentura (DIA). Zajišťuje správu nebo rozvoj řady společných digitálních služeb státu, mezi které patří základní registry, datové schránky, Czech POINT, Portál občana a aplikace eDoklady. Obce a jejich úřady tyto nástroje využívají při komunikaci s občany i při výkonu svěřených agend. DIA se věnuje také vzdělávání zaměstnanců veřejné správy. Její eAkademie nabízí kurzy a vzdělávací materiály věnované například digitálním službám, práci s daty, umělé inteligenci a bezpečnému využívání digitálních nástrojů.

Pro obce je významný také postupný přechod ze systému JIP/KAAS na Centrální autentizační a autorizační informační systém (CAAIS). Jde o centrální přihlašovací systém veřejné správy, který má umožnit jednotný a bezpečný přístup uživatelů do agendových informačních systémů a řízení jejich rolí a oprávnění. Prakticky to znamená správu toho, kdo se může přihlásit do konkrétního systému a jaké úkony v něm může provádět. Vedení obce by mělo mít přehled o tom, kdo na úřadě spravuje uživatelské účty, jak se oprávnění přidělují a zda jsou zaměstnancům po změně pracovního zařazení nebo ukončení pracovního poměru včas odebrána.

Digitalizace se netýká pouze komunikace s občany, ale také správy dokumentů uvnitř úřadu. Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, ukládá obcím povinnosti při evidenci, oběhu, vyřizování, ukládání a vyřazování dokumentů. Obec proto vede spisovou službu podle svého spisového a skartačního řádu. Elektronický systém spisové služby pomáhá zajistit, aby bylo možné dohledat, kdy dokument vznikl nebo byl doručen, kdo jej vyřizoval a jak s ním bylo dále naloženo.

S rostoucím využíváním digitálních služeb roste také význam kybernetické bezpečnosti. Od 1. listopadu 2025 je účinný zákon č. 264/2025 Sb., o kybernetické bezpečnosti. Bez ohledu na zákonnou regulaci by každá obec měla znát své důležité informační systémy, pravidelně zálohovat data, řídit přístupová oprávnění, připravit postup pro případ výpadku nebo incidentu a vzdělávat zaměstnance v bezpečném používání technologií.

Starostové a zastupitelé nemusí znát technické podrobnosti jednotlivých systémů. Jejich úkolem je především určovat priority, schvalovat významné investice a kontrolovat, zda přijatá řešení přinášejí obci skutečný užitek. Měli by se ptát, jaký problém má nový systém řešit, kolik bude stát jeho provoz, zda jej obec dokáže dlouhodobě spravovat, jak jsou chráněny údaje a zda nebude obec nepřiměřeně závislá na jediném dodavatel. Digitalizace má smysl tehdy, když zjednodušuje konkrétní postupy, zvyšuje dostupnost služeb a současně zachovává jejich bezpečnost, důvěryhodnost a dostupnost také pro občany, kteří digitální služby nemohou nebo nechtějí využívat.

11. Dotace a další formy financování

Dotace představují pro řadu obcí, zejména menších, klíčový zdroj financování investic, které by z vlastního rozpočtu nebyly schopny pokrýt. Základní právní rámec pro poskytování a čerpání dotací tvoří zákon o rozpočtových pravidlech (č. 218/2000 Sb. na úrovni státu, resp. č. 250/2000 Sb. pro územní rozpočty) a metodické pokyny jednotlivých poskytovatelů.

Obec může čerpat prostředky z evropských fondů v rámci aktuálního programového období 2021–2027 (operační programy kohezní politiky nebo přímo řízené programy EU), z národních zdrojů (dotační programy jednotlivých ministerstev), z krajských zdrojů (dotační programy krajů). Na menší projekty je však také možné využít různé programy soukromých nadací.

Vedle klasických dotací nabízí stát i zvýhodněné úvěry (např. prostřednictvím Státního fondu podpory investic, Státního fondu životního prostředí nebo Národní rozvojové banky). Obce však mohou využívat i úvěrové programy soukromých bank. V případě využívání úvěrů pro financování investic je však nutné dodržovat Zákon o rozpočtové odpovědnosti, který stanovuje míru zadlužení obce i v případě úvěru z veřejných dotačních nebo úvěrových programů.

Projekt financovaný z dotace prochází typickým životním cyklem: identifikace potřeby a příprava projektového záměru, ověření souladu se strategickým plánem obce, vyhledání vhodné dotační výzvy, zpracování žádosti (často včetně studie proveditelnosti a projektové dokumentace), podání žádosti a její hodnocení poskytovatelem, realizace projektu při dodržení pravidel veřejných zakázek a publicity a konečně udržitelnost projektu po dobu stanovenou v podmínkách dotace, během níž musí obec zachovat účel a charakter investice.

Zásadním rizikem při čerpání dotací je nedostatečné zajištění spolufinancování (dotace zpravidla nepokrývá 100 % nákladů) a podcenění administrativní zátěže, včetně povinnosti podstoupit veřejnosprávní kontrolu i po ukončení projektu. Časté chyby vedoucí ke krácení nebo vrácení dotace se týkají právě porušení pravidel zadávání veřejných zakázek nebo nedodržení podmínek publicity a udržitelnosti.

Pro zastupitele je klíčové zapojit dotační plánování už do přípravy rozpočtového výhledu a strategického plánu obce – žádosti o dotace by měly navazovat na skutečné priority obce, nikoli naopak, aby se obec nezavázala k údržbě infrastruktury, kterou reálně nepotřebuje jen proto, že na ni byla dostupná dotace. Doporučuje se rovněž průběžně sledovat nabídku dotačních titulů (např. přes portál dotaceEU.cz, weby jednotlivých ministerstev nebo krajský dotační portál) a v případě potřeby využít odborné poradenství, ať už interní (dotační manažer obce či svazku obcí), nebo externí.

Kromě evropských a národních dotací by obec neměla opomíjet ani drobnější, ale administrativně jednodušší zdroje financování – krajské dotační programy zaměřené např. na obnovu venkova, drobnou dopravní infrastrukturu, vodohospodářskou infrastrukturu, životní prostředí, požární ochranu či cestovní ruch a kulturu, které mají zpravidla nižší nároky na spolufinancování i administrativu než celostátní nebo evropské programy a jsou pro menší investice v malých obcích často výhodnější volbou.

Dotace, a zejména pak investiční, jsou administrativně náročné na získaní i na kontrolu. U dotace je třeba vždy přesně splnit podmínky stanovené poskytovatelem v příslušném rozhodnutí či smlouvě. Doporučuje se, aby obec vedla přehlednou evidenci všech přijatých dotací včetně podmínek udržitelnosti a termínů, do kdy je nutné zachovat účel investice (tzv. registr dotací), protože v průběhu volebního období, kdy se často mění personální obsazení úřadu i zastupitelstva, může snadno dojít k opomenutí některé z podmínek a k riziku vratky dotace zpětně za předchozí vedení obce. Stejně tak je vhodné před rozhodnutím o velké investici vždy zvážit nejen výši dotace, ale i budoucí provozní náklady vybudovaného díla (např. nová sportovní hala znamená nejen investici, ale i dlouhodobé náklady na energie a údržbu), aby úspěšné čerpání dotace nezatížilo rozpočet obce v následujících letech více, než kolik unese.

Zdroje

- Portál dotaceEU.cz – informace k dotačním možnostem EU fondů
- Portál EU Funding & Tenders – informace k dotačním možnostem přímo řízených programů EU
- Portály a webové stránky Ministerstva pro místní rozvoj, dalších ministerstev, státních fondů (SFPI, SFŽP, SFDI, NRB) a krajů
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů
- Zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti

12. Novela stavebního zákona

K září 2026 je stavební právo upraveno zejména zákonem č. 283/2021 Sb., stavebním zákonem, ve znění pozdějších předpisů. Je nutné rozlišovat již účinná ustanovení od změn, jejichž účinnost je odložena nebo které jsou teprve v legislativním procesu. V roce 2026 byla přijata rozsáhlá novela stavebního zákona, která byla opětovně schválena Poslaneckou sněmovnou po jejím zamítnutí Senátem a následně podepsána prezidentem. Jednotlivé změny nabývají účinnosti postupně a jejich organizační dopady se budou projevovat v různých etapách. Při posuzování konkrétního řízení je proto vždy nutné vycházet ze znění právní úpravy účinného v daném období a zohlednit příslušná přechodná ustanovení.

Podle přijaté novely má od 1. ledna 2027 začít působit Úřad rozvoje území České republiky; rok 2027 má být přechodným obdobím pro změny v ústřední státní stavební správě. Nová soustava úřadů rozvoje území krajů a jejich územních pracovišť má začít vykonávat působnost od 1. ledna 2028. Přesný rozsah kompetencí, jejich přechod a výjimky je třeba vykládat podle konečného vyhlášeného znění novely.

Podle přijaté novely mají dosavadní obecní a krajské stavební úřady pokračovat v činnosti do konce roku 2027 a jejich působnost má od 1. ledna 2028 přejít na novou soustavu úřadů rozvoje území. Přechodná ustanovení určují, které orgány dokončí řízení zahájená před změnou a jak přejdou spisy, zaměstnanci a příslušnost. Takzvaná novela stavebního zákona zahrnuje rovněž změny přibližně 50 dalších zákonů, přičemž jejich účinnost je stanovena postupně. První změny by patrně měly být účinné již v prosinci 2026, další, včetně vzniku ústředního Úřadu rozvoje území a některých změn povolovacích procesů, od 1. ledna 2027. Změny související zejména s novou strukturou stavebních úřadů mají nabýt účinnosti až od 1. ledna 2028 a změny v oblasti digitalizace pravděpodobně od 1. ledna 2030.

U jednotného environmentálního stanoviska a dalších dotčených agend je nezbytné posoudit znění příslušných právních předpisů v předmětném období, a to včetně provedených novelizací a souvisejících přechodných ustanovení. Bez jejich podrobného posouzení nelze učinit závěr, že zákon o jednotném environmentálním stanovisku pozbude účinnosti, resp. bude zrušen v plném rozsahu.

Z pohledu obcí je nejdůležitější změnou rostoucí význam územního plánu. Nový systém totiž předpokládá, že klíčová rozhodnutí o přípustnosti budoucího rozvoje budou přijímána již při pořizování územně plánovací dokumentace, nikoliv až při povolování jednotlivých staveb. Kvalitní, aktuální a dostatečně podrobný územní plán se tak stává hlavním nástrojem, kterým mohou obce chránit veřejné zájmy, určovat pravidla rozvoje svého území a předcházet nežádoucí výstavbě. Zastaralá územně plánovací dokumentace naopak může po účinnosti novely výrazně omezit možnosti obce ovlivňovat podobu budoucího rozvoje.

Zdroje

- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR) https://mmr.gov.cz
- Portál Nový stavební zákon https://novystavebnizakon.gov.cz
- Sbírka zákonů a e-Sbírka https://www.e-sbirka.cz
- Metodiky MMR

13. Krizové řízení, bezpečnost a mimořádné situace

Krizové řízení v ČR se opírá zejména o ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, krizový zákon č. 240/2000 Sb., zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, a zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Je třeba rozlišovat mimořádnou událost, krizovou situaci a krizové stavy. Stav nebezpečí vyhlašuje hejtman kraje, nouzový stav vláda, stav ohrožení státu Parlament na návrh vlády a válečný stav Parlament. Konkrétní oprávnění a postupy se řídí příslušnými zákony.

Starosta obce je orgánem krizového řízení. Jeho úkoly se liší podle toho, zda jde o obec, obec s rozšířenou působností nebo obec určenou havarijním či krizovým plánem. Starosta obce s rozšířenou působností zřizuje a řídí krizový štáb ORP; nelze tuto povinnost paušálně přisuzovat starostovi každé obce. Při mimořádné události se postupuje podle krizových a dalších zvláštních zákonů a podle konkrétních pravomocí jednotlivých orgánů.

Integrovaný záchranný systém tvoří základní složky (Hasičský záchranný sbor ČR, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí, Zdravotnická záchranná služba, Policie ČR) a ostatní složky (např. obecní policie, poskytovatelé zdravotních služeb). Obec je povinna zřídit nebo smluvně zajistit jednotku sboru dobrovolných hasičů podle kategorie stanovené plošným pokrytím, vybavit ji technikou a zajistit její akceschopnost; náklady lze částečně hradit z dotací Ministerstva vnitra – Generálního ředitelství HZS a z krajských dotačních programů.

Ochrana obyvatelstva zahrnuje varování a informování, evakuaci, nouzové přežití a další opatření stanovená právními předpisy a krizovými či havarijními plány. Obec plní úkoly na úseku požární ochrany podle zákona o požární ochraně, spolupracuje s Policií ČR a případně obecní policií při zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti a řeší přestupky v rozsahu svěřené působnosti. Obecní policie a další subjekty jsou součástí integrovaného záchranného systému jako ostatní složky jen za podmínek stanovených zákonem a příslušnými plány či dohodami.

S ohledem na rostoucí frekvenci extrémních povětrnostních jevů (přívalové povodně, sucho, vichřice) i na bezpečnostní rizika spojená s geopolitickou situací je doporučeno, aby obec měla zpracovaný a pravidelně aktualizovaný povodňový plán, plán krizové připravenosti a jasně stanovené kontakty a postupy pro krizové situace, se kterými by měli být seznámeni nejen úředníci, ale i všichni zastupitelé.

Povodňový plán obce se zpracovává podle vodního zákona; povinnost a rozsah se odvíjejí od toho, zda obec leží v záplavovém území či může být ohrožena povodní a jaké povinnosti stanoví zákon a prováděcí předpisy. Povodňovou komisi zřizuje obecní rada; v obcích bez rady její působnost vykonává starosta, a při povodni může být zřízena povodňová komise obce. Nelze tvrdit, že každá obec bez rozdílu má automaticky stejnou povinnost zpracovat plán a zřídit komisi.

V posledních letech jsou také poměrně časté epizody sucha nebo vysokých teplot. I pro tyto mimořádné jevy je vhodné mít připravena opatření nebo, s ohledem na jejich čím dál tím častější výskyt použít vhodné postupy např. pro zásobování obyvatel pitnou vodou, ochranu před vysokými teplotami (klimatizované budovy, zelená infrastruktura apod.), péči o zeleň (zalévání stromů, vsakování dešťových vod, omezení sečí trávníku, vysazování stromů vhodných druhů do substrátu zadržujícího vláhu apod.).

Zajišťování obrany České republiky je další oblastí, kde má obec konkrétní zákonné povinnosti – zejména v součinnosti s Ministerstvem obrany při zajišťování ubytovacích a stravovacích kapacit, dopravní infrastruktury nebo věcných prostředků pro potřeby ozbrojených sil v případě krizových stavů (tzv. hospodářská opatření pro krizové stavy a zajišťování obrany státu). Ačkoliv se v praxi menších obcí tato agenda dlouhodobě jevila jako spíše formální, zvýšené bezpečnostní riziko v Evropě po roce 2022 vedlo k obnovenému důrazu na aktualizaci příslušných plánů a evidencí i na úrovni jednotlivých obcí.

Zdroje

- Zákon č. 240/2000 Sb., krizový zákon
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému
- HZS ČR – Ochrana obyvatelstva a krizové řízení – https://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-a-krizove-rizeni.aspx

14. Jak spolu v obci dobře komunikovat

Kvalitní komunikace je jedním z nejsilnějších nástrojů k předcházení konfliktů a budování důvěry v samosprávu. Obec informuje o své činnosti prostřednictvím zákonem stanovených nástrojů, zejména úřední desky a poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Zasedání zastupitelstva je veřejné a o jeho průběhu se pořizuje zápis s náležitostmi stanovenými zákonem; jednání rady obce je neveřejné. Při případném zveřejňování dokumentů je vždy nutné respektovat ochranu osobních údajů a další zákonná omezení.

Standardním nástrojem komunikace jsou obecní periodika (obecní zpravodaj). Vydávání obecních periodik se řídí zejména tiskovým zákonem a je vhodné, aby zpravodaj sloužil vyváženému informování občanů a nestal se nástrojem jednostranné politické propagace. Dalšími nástroji jsou webové stránky obce (od roku 2020 povinně uzpůsobené i pro osoby se zdravotním postižením), sociální sítě, mobilní rozhlas či SMS a e-mailové informační kanály a stále více i chatboti nebo formuláře napojené na Portál občana.

Participace občanů na správě obce zahrnuje především právo účasti na zasedání zastupitelstva a právo se v jeho rámci vyjadřovat, právo podávat návrhy, připomínky a petice orgánům obce podle zákona o právu petičním, a možnost iniciovat místní referendum podle zákona č. 22/2004 Sb. Petiční právo se řídí zákonem č. 85/1990 Sb. Petice musí být vyřízena v zákonné lhůtě; orgán, kterému byla petice adresována, je povinen její obsah posoudit a písemně odpovědět tomu, kdo ji podal nebo zastupuje petenty, do 30 dnů, pokud zákon nestanoví jinak. Nad rámec zákonného minima řada obcí zavádí i nadstavbové participativní nástroje – participativní rozpočet, diskusní setkání, ankety nebo pracovní skupiny k přípravě strategického či územního plánu, což zpravidla vede k lepšímu přijetí následných rozhodnutí veřejností.

Práva člena zastupitelstva v komunikaci s úřadem vymezuje zejména zákon o obcích. Zastupitel může předkládat návrhy, vznášet dotazy a požadovat informace ve věcech souvisejících s výkonem funkce od zákonem určených osob a subjektů.

Klíčovou dovedností pro zastupitele i starostu je zvládání konfliktní komunikace – ať už v rámci zastupitelstva mezi politickými uskupeními, nebo směrem k občanům. Doporučuje se aktivní naslouchání, věcné a včasné vysvětlování důvodů rozhodnutí (zejména těch nepopulárních, např. u daní, poplatků nebo dopravních omezení), a otevřená komunikace i o omezeních, která obec má (finanční, personální, legislativní), aby očekávání občanů odpovídala reálným možnostem samosprávy.

Komunikace uvnitř samotného zastupitelstva je stejně důležitá jako komunikace navenek. Doporučuje se, aby vedení obce průběžně informovalo všechny zastupitele o připravovaných záměrech ještě před jejich předložením k hlasování (např. formou pracovních seminářů zastupitelstva bez formálního hlasování), což snižuje riziko, že se zastupitelé o důležitých rozhodnutích dozví až na samotném zasedání a nemají prostor se s podklady seznámit. Otevřená vnitřní komunikace zpravidla vede i k vyšší kvalitě rozhodování, protože umožňuje včas odhalit rizika nebo alternativní řešení, která by jinak unikla pozornosti užšího vedení obce.

Zdroje

- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím: https://e-sbirka.gov.cz/sb/1999/106?zalozka=text
- Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu: https://e-sbirka.gov.cz/sb/2004/22?zalozka=text
- Zákon o právu petičním (zákon č. 85/1990 Sb.): https://e-sbirka.gov.cz/sb/1990/85?zalozka=text
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon): https://e-sbirka.gov.cz/sb/2000/46?zalozka=text
- Zákon o obcích č. 128/2000 Sb.: https://e-sbirka.gov.cz/sb/2000/128?zalozka=text

15. Meziobecní spolupráce

Spolupráce mezi obcemi umožňuje sdílet kapacity, know-how i infrastrukturu tam, kde by samostatné zajištění služby jednotlivou obcí bylo neefektivní nebo finančně neúnosné. Meziobecní spolupráce přináší úspory z rozsahu (společné nákupy energií, právní a účetní služby, sdílení projektových manažerů), silnější vyjednávací pozici při prosazování společných priorit regionu a možnost realizovat větší investiční projekty které by jednotlivá obec sama nezvládla financovat ani provozovat (např. čistírny odpadních vod pro více obcí).

Obce mohou vzájemně spolupracovat různými způsoby. Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích upravuje zejména spolupráci prostřednictvím svazků obcí, od roku 2024 se stále více prosazuje také v tomto zákoně ukotvený institut společenství obcí. Do širšího rámce meziobecní spolupráce lze zařadit rovněž místní akční skupiny.

Svazek obcí (v praxi se setkáme rovněž s názvem dobrovolný svazek obcí – DSO či mikroregion) umožňuje několika obcím spojit síly při řešení společných potřeb a zajišťování vybraných činností. Obce mohou prostřednictvím svazku spolupracovat například v oblasti odpadového a vodního hospodářství, dopravy, školství, sociálních služeb, cestovního ruchu nebo při společných investicích. Svazek je samostatnou právnickou osobou a jeho fungování upravuje smlouva o vytvoření svazku a stanovy. Svazek tak obcím umožňuje sdílet náklady, odborné kapacity i zkušenosti a společně zajišťovat činnosti, které by jednotlivé obce obtížně zvládaly.

Společenství obcí je zvláštní forma svazku obcí určená pro systematickou spolupráci obcí v rámci správního obvodu obce s rozšířenou působností. Obec může být členem pouze jednoho společenství obcí. Zákon stanoví podmínky vzniku včetně požadovaného počtu členských obcí a pravidla pro činnost společenství a sdíleného úředníka. Pro členské obce je klíčová především činnost sdíleného úředníka a zajišťování společných služeb, což může být přínosem zejména pro menší obce s omezenými kapacitami. V současné době se v poslanecké sněmovně jedná o možném rozšíření kompetencí společenství obcí například o možnost zřizovat společnou policii nebo zajišťovat opatrovnictví.

Založení svazku obcí i společenství obcí vyžaduje schválení stanov zastupitelstvem každé zúčastněné obce a zápis do rejstříku svazků obcí vedeného u příslušného krajského úřadu. Stanovy by měly jasně vymezit rozsah společně vykonávaných činností, způsob financování (typicky členské příspěvky podle počtu obyvatel nebo dohodnutého klíče), pravidla rozhodování (obvykle princip jedna obec – jeden hlas, případně vážený podle velikosti obce) a postup pro případné vystoupení obce ze svazku, aby nedocházelo ke sporům při budoucích změnách složení.

Místní akční skupina (zkr. MAS) představuje širší formu územního partnerství veřejného a soukromého sektoru, v němž spolupracují obce, občané, neziskové organizace, podnikatelé a další místní aktéři. MAS působí na vymezeném území a připravuje a realizuje strategii komunitně vedeného místního rozvoje prostřednictvím metody LEADER. Na rozdíl od obcí či svazků obcí nemají MAS zákonem danou zodpovědnost za rozvoj území. Důležitým nástrojem MAS je rovněž aktivní získávání a rozdělování dotačních prostředků.

Spolupráce nemusí mít vždy podobu samostatné právnické osoby. V praxi může jít například o spolupráci založenou na veřejnoprávních smlouvách nebo společné zajišťování konkrétních činností a služeb. Specifickou formou je spolupráce v metropolitních územích a aglomeracích, která reaguje na každodenní funkční vazby mezi městy a jejich zázemím. V současném systému evropských fondů jsou významným nástrojem zejména integrované územní investice (Integrated Territorial Investments - ITI), prostřednictvím nichž jsou koordinovány navzájem provázané intervence v metropolitních oblastech a aglomeracích.

Zastupitelům se doporučuje aktivně zjišťovat, zda v jejich regionu existuje nebo se připravuje společenství obcí či obdobná forma spolupráce, a zvážit její výhody oproti dosavadnímu individuálnímu zajišťování agend, zejména v oblastech, kde obec dlouhodobě pociťuje personální nebo odbornou nedostatečnost vlastního úřadu.

Praktická zkušenost řady obcí ukazuje, že meziobecní spolupráce funguje nejlépe tam, kde vznikla na základě konkrétní, jasně pojmenované potřeby a kde jednotlivé obce mají srovnatelnou váhu při rozhodování, nikoli tam, kde je spolupráce nastavena pouze formálně. Zastupitelům se proto doporučuje před vstupem do jakékoliv formy meziobecní spolupráce provést jednoduchou analýzu očekávaných přínosů a nákladů a stanovit si měřitelné cíle, podle nichž bude možné po určité době (např. po dvou letech) vyhodnotit, zda spolupráce naplňuje očekávání.

Zdroje

- Zákon o obcích č. 128/2000 Sb.: https://e-sbirka.gov.cz/sb/2000/128?zalozka=text
- Aktuální novela zákona o obcích – společenství obcí a létající úředník, dauc.cz – https://www.dauc.cz/clanky/12833/aktualni-novela-zakona-o-obcich
- Zákon č. 418/2023 Sb., novela zákonů o územních samosprávných celcích: https://e-sbirka.gov.cz/sb/2023/418?zalozka=text
- Web ministerstva vnitra věnovaný společenství obcí: https://www.spolecenstviobci.gov.cz/
- https://www.nsmascr.cz/o-nas/co-jsou-mas/
- https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/iti

16. Mezinárodní spolupráce

Obce mohou navazovat partnerství se zahraničními samosprávami, zapojovat se do mezinárodních sítí a připravovat společné projekty. Spolupráce umožňuje sdílet zkušenosti, přebírat osvědčená řešení, zapojovat občany, školy, spolky či místní podnikatele a využívat evropské programy. Nemusí jít pouze o formální vztah radnic; spolupracovat mohou také školy, kulturní zařízení, hasiči, sportovní kluby nebo sociální služby.

Tradiční formou je partnerství měst a obcí (town twinning), které bývá stvrzeno partnerskou smlouvou schválenou zastupitelstvem. Spolupráce však může začít i méně formálně, například společnou kulturní akcí, výměnou mládeže nebo kontaktem místních spolků. Vedle klasických partnerství se obce zapojují do euroregionů, tematických sítí a projektů více samospráv. Partnerství by mělo vycházet z konkrétního společného zájmu, například v oblasti kultury, sportu, cestovního ruchu, vzdělávání, energetiky, životního prostředí, digitalizace, sociální péče nebo rozvoje venkova.

Svaz měst a obcí ČR může pomoci vyhledat vhodného partnera v jiné zemi, předat požadavek české obce zahraničním asociacím samospráv a zprostředkovat první kontakt. Současně pravidelně zveřejňuje nabídky zahraničních municipalit, které hledají partnera v České republice. Informace a nabídky jsou dostupné na webu Svazu v části věnované partnerství měst. Setkávání obyvatel partnerských měst, tematické sítě obcí, občanskou účast a připomínání evropské historie podporuje zejména program Občané, rovnost, práva a hodnoty – CERV. Okruh žadatelů, podporované aktivity a požadavky na zahraniční partnery vždy stanoví konkrétní výzva.

Významným nástrojem územní spolupráce jsou programy Interreg. Česká republika je zapojena do pěti programů přeshraniční spolupráce: Česko–Polsko, Slovensko–Česko, Rakousko–Česko, Bavorsko–Česko a Sasko–Česko. Podporovány jsou například společné aktivity veřejných institucí a záchranných složek, ochrana přírody, cestovní ruch, kultura, vzdělávání, doprava a setkávání obyvatel. Obec musí vždy ověřit svou územní způsobilost a zaměření aktuální výzvy.

Zapojit se lze rovněž do programů Interreg Central Europe a Interreg Danube Region, které řeší společné problémy větších území, například klimatickou odolnost, energetiku, dopravu nebo inovace veřejných služeb. Interreg Europe podporuje výměnu zkušeností a zlepšování veřejných politik, zatímco URBACT propojuje města při hledání řešení konkrétních městských problémů. Samosprávy se mohou účastnit také dalších unijních programů, z nichž některé řídí přímo Evropská komise nebo její výkonné agentury. Podle tématu a podmínek výzvy mohou obce hledat příležitosti například v programech Horizont Evropa pro výzkum a inovace, LIFE pro životní prostředí a klima, Digitální Evropa pro digitální transformaci, Kreativní Evropa pro kulturu nebo Erasmus+ pro vzdělávání a mezinárodní výměny. Městům je určena také Evropská městská iniciativa, která podporuje inovativní řešení městských problémů a sdílení znalostí.

Obec může být hlavním žadatelem, členem mezinárodního konsorcia, přidruženým partnerem nebo místem pilotního ověření řešení. Způsobilost samosprávy vždy stanoví konkrétní výzva. Přímo řízené projekty často vyžadují mezinárodní partnerství, evropskou přidanou hodnotu a využitelnost výsledků v dalších městech či regionech. Český přehled nabízí stránka DotaceEU – Unijní programy 2021–2027; aktuální výzvy a projektové žádosti jsou dostupné na portálu Funding & Tenders.

Svaz měst a obcí ČR zastupuje zájmy samospráv na evropské a mezinárodní úrovni a koordinuje jejich zastoupení v Evropském výboru regionů (CoR), Kongresu místních a regionálních orgánů Rady Evropy (CLRAE) a Radě evropských obcí a regionů (CEMR). Prostřednictvím Komise pro zahraniční spolupráci nabízí obcím možnost zapojení do zahraničních jednání, konferencí, odborných návštěv, projektů a dalších aktivit.

Jak se na spolupráci připravit

Před navázáním partnerství nebo vstupem do projektu je vhodné ujasnit si:

- jaký přínos má spolupráce přinést obci a jejím obyvatelům;
- jaké společné aktivity chtějí partneři uskutečňovat;
- zda odpovídají očekávání a kapacity obou stran;
- kdo bude spolupráci za obec koordinovat;
- jaké personální a finanční zdroje může obec vyčlenit;
- které školy, spolky, podnikatele či další organizace lze zapojit;
- jak bude zajištěno financování a využití výsledků.

Podmínkou udržitelné spolupráce je zohlednění velikosti a možností obce i zahraničního partnera. Menší obec může být součástí projektu vedeného zkušenějším městem, krajem, euroregionem nebo odbornou organizací. U evropských projektů je nutné počítat s projektovou dokumentací, vykazováním výsledků a případným spolufinancováním; rozsah administrace by měl odpovídat velikosti projektu a kapacitám obce.

Zdroje

- Program Občané, rovnost, práva a hodnoty (CERV) – Evropská komise – https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/cerv
- Svaz měst a obcí ČR – partnerství měst – vyhledávání zahraničních partnerů a nabídky zahraničních municipalit.
- DotaceEU – publikace k unijním programům – přehledy a informační materiály MMR včetně přímo řízených programů EU.
- Portál Interreg – evropský přehled programů a možností územní spolupráce.
- URBACT – evropské sítě měst a společná řešení městských problémů.
- Funding & Tenders Portal – aktuální výzvy přímo řízených programů EU, dokumentace a podávání žádostí.
- Evropská komise – postup podání žádosti – základní informace o přípravě a podávání evropských projektů.
- Evropská městská iniciativa – inovativní projekty, budování kapacit a sdílení znalostí mezi městy.
- Program LIFE – projekty zaměřené na životní prostředí, přírodu, klima a čistou energetiku.
- Horizont Evropa – evropský program pro výzkum a inovace.
- Erasmus+ – vzdělávání, mobilita a mezinárodní spolupráce organizací.
- Evropský výbor regionů (CoR) – poradní orgán EU zastupující místní a regionální samosprávy v evropském rozhodování.
- Kongres místních a regionálních orgánů Rady Evropy (CLRAE) – instituce Rady Evropy zaměřená na místní a regionální demokracii a samosprávu.
- Rada evropských obcí a regionů (CEMR) – evropská zastřešující organizace národních asociací místních a regionálních samospráv

17. Kde čerpat data a podklady pro rozhodování a jak s nimi správně pracovat?

Kvalitní rozhodování zastupitelstva by mělo být opřeno o data, nikoli jen o dojem nebo hlasitost jednotlivých názorů. Naštěstí existuje řada veřejně dostupných, bezplatných zdrojů, které mohou zastupitelé i úředníci obce využívat.

V oblasti financí je klíčovým nástrojem portál Monitor Ministerstva financí (monitor.statnipokladna.cz), kde jsou zveřejněna podrobná data o hospodaření každé obce v ČR (rozpočet, plnění rozpočtu, zadluženost, srovnání s obcemi podobné velikosti). Český statistický úřad (ČSÚ) poskytuje demografická data (vývoj počtu obyvatel, věková struktura, migrace), která jsou nezbytná pro plánování kapacit škol, sociálních služeb i pro přípravu územního plánu a strategického plánu obce. Portál územního plánování (uur.cz) a územně analytické podklady poskytované obcí s rozšířenou působností slouží jako podklad pro rozhodování o rozvoji území. V oblasti veřejných zakázek a smluv poskytují přehled Věstník veřejných zakázek a registr smluv (smlouvy.gov.cz), kde lze dohledat, jaké smlouvy uzavírají i sousední nebo srovnatelné obce. Také MŠMT nebo Česká školní inspekce, poskytuje kromě dat (vzdělávání v datech) také demografické prognózy zvlášť důležité pro plánování kapacit školství nejen v obci, ale i v širším spádovém území.

Pro oblast otevřených dat je vhodné sledovat Národní katalog otevřených dat (data.gov.cz), kde stát i řada obcí zveřejňuje strojově čitelná data (např. o dopravě, životním prostředí či veřejných službách), a využívat je pro vlastní analýzy nebo aplikace pro občany. V sociální a zdravotní oblasti poskytuje užitečná regionální data Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) a v oblasti trhu práce Úřad práce ČR a ministerstvo práce a sociálních věcí.

Při práci s daty je třeba dbát na několik zásad: ověřovat aktuálnost a metodiku zdroje (např. zda jde o data za kalendářní nebo hospodářský rok, zda jsou srovnatelná mezi obcemi stejné velikostní kategorie), nezaměňovat korelaci s příčinnou souvislostí (např. pokles počtu žáků nemusí být způsoben jen demografií, ale i migrací do sousední obce s lepší školou) a kombinovat kvantitativní data s kvalitativními zjištěními (ankety, veřejná projednání, zkušenosti terénních pracovníků a úředníků).

Zastupitelům se doporučuje před zásadními rozhodnutími (velké investice, změna vyhlášky o poplatcích, aktualizace územního nebo strategického plánu) požádat úřad o stručný datový podklad shrnující klíčová čísla a jejich vývoj v čase, případně srovnání s obdobnými obcemi, a tento podklad si vyžádat s dostatečným předstihem před hlasováním, aby bylo možné se s ním skutečně seznámit, nikoli jen formálně obdržet.

Užitečným zdrojem jsou i data samotného kraje, který zpravidla provozuje vlastní regionální datový portál nebo alespoň pravidelně publikuje analytické zprávy o vývoji regionu (demografie, trh práce, sociální situace, doprava), a specializované instituce jako Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK), poskytující data o vlastnictví a využití pozemků nezbytná pro majetkovou a územně plánovací agendu obce, nebo Ředitelství silnic a dálnic a Centrum dopravního výzkumu pro dopravní data (intenzity dopravy, nehodovost), která jsou důležitým podkladem pro rozhodování o dopravních opatřeních.

Doporučuje se rovněž, aby si obec postupně budovala vlastní jednoduchou datovou paměť – například přehled klíčových ukazatelů (počet obyvatel, počet žáků škol, produkce odpadu, zadluženost, počet žádostí o sociální dávky) sledovaných v čase, ideálně v jednoduché tabulce dostupné všem zastupitelům. Taková datová paměť umožňuje novým zastupitelům po volbách rychle pochopit dlouhodobé trendy v obci, aniž by museli spoléhat jen na ústní podání odcházejících kolegů, a zároveň usnadňuje objektivní vyhodnocení účinnosti přijatých opatření v čase.

Zdroje

- Portál Monitor Ministerstva financí ČR – https://monitor.statnipokladna.cz/
- Český statistický úřad – veřejná databáze – https://www.czso.cz/
- Národní katalog otevřených dat – https://data.gov.cz/
- Registr smluv – https://smlouvy.gov.cz/

18. Starosta je funkce i člověk

Funkce starosty je specifická tím, že spojuje politickou, manažerskou i lidskou rovinu. Starosta je současně statutárním orgánem obce, nejvyšším představitelem obecního úřadu (u uvolněných starostů fakticky ředitelem organizace s desítkami až stovkami zaměstnanců), volenou politickou osobou odpovědnou voličům, a zároveň soukromou osobou s vlastním rodinným a osobním životem, který výkon veřejné funkce nevyhnutelně ovlivňuje.

Odměňování členů zastupitelstva se od 1. 1. 2024 řídí zákonným mechanismem navázaným na průměrnou mzdu a koeficienty podle velikostní kategorie obce a vykonávané funkce. Pro rok 2026 je třeba použít základnu a koeficienty vyhlášené pro tento rok a ověřit je v aktuální metodice Ministerstva vnitra; samotná základna se nemá uvádět bez ověření zdroje. U neuvolněných členů zastupitelstva se odměna stanoví rozhodnutím zastupitelstva v zákonných mezích. Změny týkající se souběhu funkcí se posuzují podle zákona č. 57/2025 Sb. a konkrétního souběhu.

Starosta řídí činnost obecního úřadu, pokud není zřízena funkce tajemníka; je-li tajemník ustanoven, plní starosta úkoly v rozsahu stanoveném zákonem. Funkce tajemníka obecního úřadu je povinně zřizována u obcí s pověřeným obecním úřadem a u obcí s rozšířenou působností. Starosta není bez dalšího „ředitelem organizace“ a jeho pravomoci i odpovědnost je nutné odvozovat ze zákona o obcích a dalších právních předpisů.

Lidská rovina funkce zahrnuje zvládání vysoké pracovní zátěže (zejména u uvolněných starostů, kteří jsou fakticky „nonstop“ dostupní pro řešení krizí i běžné agendy), politický tlak a někdy i osobní útoky v malých komunitách, kde se veřejná a soukromá role prolínají, a riziko syndromu vyhoření. Je dobré si vědomě si vymezovat čas na osobní život a odpočinek, budovat funkční tým na úřadě (aby starosta nebyl jediným, kdo agendu zná a řeší), a využívat vzdělávací a poradenské programy určené přímo starostům (např. webináře a nabídky kurzů Svazu, nebo neformální sdílení zkušeností s kolegy z jiných obcí, ať už v rámci svazku obcí, nebo celostátních setkání organizovaných Svazem).

Pro zastupitelstvo jako celek je důležité vnímat starostu nejen jako výkonnou složku, ale i jako člověka, jehož dlouhodobá výkonnost a rozhodování v zájmu obce závisí i na rozumném rozložení odpovědnosti a podpoře ze strany rady a zastupitelstva, nikoli jen na osobní obětavosti jednotlivce.

Právní postavení starosty zahrnuje povinnosti spojené s výkonem mandátu a funkce. Povinnost složit slib se vztahuje na každého člena zastupitelstva, tedy i na osobu následně zvolenou starostou. Oznamovací povinnosti podle zákona o střetu zájmů se vztahují jen na veřejné funkcionáře vymezené tímto zákonem; uvolněný starosta mezi ně zpravidla patří. Omezení souběhu funkcí a podnikání je třeba posuzovat podle konkrétních ustanovení, nikoli paušálně.

Z lidského hlediska je důležité, aby si nový starosta i celé zastupitelstvo od počátku volebního období vytvořili funkční pracovní vztahy založené na vzájemném respektu, a to i napříč politickými uskupeními – zkušenosti mnoha obcí ukazují, že schopnost spolupracovat i s opozicí na věcech, které přesahují jedno volební období (velké investice, územní plán, strategický plán), přináší obci dlouhodobě lepší výsledky než neustálé přepisování priorit po každých volbách. Starostům se dále doporučuje vyhledávat mentoring zkušenějších kolegů, zejména v prvním roce funkce, kdy je množství nové agendy a odpovědnosti obvykle nejnáročnější zvládnout.

Zdroje

- MV ČR https://mv.gov.cz/odmenovani-clenu-zastupitelstev-2

19. Kultura a komunitní život

Podpora kultury a komunitního života patří mezi oblasti, v nichž obec zpravidla rozhoduje podle místních potřeb; nejde obecně o povinnou agendu, s výjimkou konkrétních zákonných povinností. Každá obec je podle zákona č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí, povinna vést kroniku. Zákon upravuje formu jejího vedení, zabezpečení a nejméně každoroční zápis; neukládá však výslovně povinnost jmenovat kronikáře v každé obci.

Sociokulturní potenciál obce zahrnuje jak hmotné dědictví (historické památky, kostely, drobné sakrální stavby, technické památky), tak nehmotné (lidové tradice, folklor, místní spolky a slavnosti). Kulturní politiku obce formuje zastupitelstvo zpravidla v rámci strategického plánu rozvoje obce nebo samostatné koncepce rozvoje kultury, přičemž typickým nástrojem realizace je zřizování a provoz kulturních zařízení – obecní/městské knihovny (síť veřejných knihoven upravuje knihovní zákon č. 257/2001 Sb. a jejich provoz je pro obce nad určitou velikost prakticky standardem), kulturních domů, muzeí a galerií, případně kin.

Financování kultury z obecního rozpočtu probíhá jednak přímým provozem vlastních zařízení, jednak formou dotací a grantů místním spolkům, sdružením a jednotlivcům na kulturní, sportovní a volnočasové aktivity – zde je klíčové mít nastavená transparentní pravidla pro poskytování dotací z rozpočtu obce (jasná kritéria, výběrové řízení nebo grantový program, povinnost vyúčtování), protože jde o typickou oblast, kde hrozí spory o rovný přístup mezi jednotlivými spolky a politickými sympatiemi vedení obce.

Komunitní život dále podporují dobrovolné spolky (sportovní kluby, sbory dobrovolných hasičů, myslivecká sdružení, zahrádkářské a chovatelské spolky, kluby seniorů), jejichž činnost bývá pro sociální soudržnost malých obcí zásadní a jejichž udržení a podpora (např. formou bezplatného nebo zvýhodněného pronájmu obecních prostor, spolufinancování akcí) patří mezi nejefektivnější investice obecního rozpočtu vzhledem k poměru nákladů a společenského přínosu.

Zastupitelům se doporučuje vnímat podporu kultury a komunitního života nikoli jako okrajovou položku rozpočtu, ale jako investici do sociálního kapitálu obce, která se dlouhodobě projevuje nižší mírou sociální izolace, vyšší ochotou občanů zapojit se do dobrovolnických aktivit i do participace na správě obce, a celkově vyšší atraktivitou obce pro stávající i nové obyvatele.

Obecní kronika je zákonnou povinností každé obce. Zápis se provádí nejméně jednou za kalendářní rok a o jeho obsahu rozhoduje obec. Kroniku lze vést ručně psanou formou nebo elektronicky s následným tiskem číslovaných listů po uzavření každého kalendářního roku a jejich vazbou. Obec musí kroniku zabezpečit proti ztrátě, poškození a neoprávněnému přístupu. Zákon neukládá povinnost jmenovat kronikáře, a proto je vhodné tuto roli upravit organizačně podle místních podmínek.

Kulturní a komunitní akce (obecní slavnosti, poutě, plesy, setkání seniorů, dětské dny) mají kromě společenského přínosu i praktický efekt v podobě zvýšení soudržnosti obce a příležitosti pro přímý kontakt mezi vedením obce a občany mimo formální jednání zastupitelstva. Zastupitelům se doporučuje aktivně se těchto akcí účastnit nejen jako organizátorům, ale i jako běžným účastníkům, protože neformální rozhovory při takových příležitostech bývají cenným zdrojem zpětné vazby, kterou by se občané na oficiálním zasedání zastupitelstva často neodvážili vyjádřit.

Zdroje

- Zákon č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- Zákon č. 257/2001 Sb., knihovní zákon

20. Cestovní ruch

Cestovní ruch může být pro obec významným zdrojem příjmů i rizikem přetížení místní infrastruktury. Obec může zavést místní poplatek z pobytu podle zákona č. 565/1990 Sb.; jeho maximální sazba činí 50 Kč za každý započatý den pobytu s výjimkou dne jeho počátku. Poplatníkem je osoba, která v obci není přihlášena, a zákon stanoví výjimky a osvobození. Výnos není zákonem účelově vázán na cestovní ruch. Systém eTurista resp. zákon, který zajistí jeho zavedení (a tím zjednoduší obcím správu poplatku z ubytování) je v současné době v meziresortním připomínkovém řízení.

Strategické řízení cestovního ruchu se opírá o spolupráci obce s destinačními managementy a turistickými oblastmi, které v ČR koordinuje agentura CzechBussines a krajské organizace cestovního ruchu; obec může být členem místní nebo oblastní organizace destinačního managementu, což usnadňuje společnou propagaci, sdílení turistických informačních center a přípravu společných produktů cestovního ruchu (turistické stezky, cyklotrasy, tematické okruhy).

V aktuálním programovém období 2021–2027 se podpora soustředí zejména na budování cyklostezek a doprovodné infrastruktury, obnovu kulturních památek využívaných pro cestovní ruch a na projekty udržitelného cestovního ruchu šetrného k životnímu prostředí, dostupné mimo jiné z Integrovaného regionálního operačního programu a národních dotačních titulů Ministerstva pro místní rozvoj. Národní plán obnovy rovněž obsahuje dílčí výzvy relevantní pro cestovní ruch, zejména v oblasti podpory venkovské turistiky a obnovy památek.

Obec by měla zvažovat cestovní ruch i v kontextu územního a strategického plánování – lokalizace parkovacích kapacit, dopravní obslužnost turisticky exponovaných lokalit, kapacitu odpadového hospodářství v sezóně a ochranu přírodně nebo památkově cenných území před nadměrnou návštěvností (tzv. overtourism), který se v posledních letech stává tématem i v řadě menších českých obcí s výraznou turistickou atraktivitou (historická centra, horské oblasti, oblasti u vodních nádrží).

Pro zastupitele je praktickým doporučením: zvážit zavedení nebo úpravu místního poplatku z pobytu s ohledem na reálný turistický tlak na obec, aktivně spolupracovat s destinačním managementem regionu při společné propagaci, a v rámci strategického i územního plánu explicitně řešit rovnováhu mezi přínosy cestovního ruchu (příjmy, pracovní místa, živost obce) a jeho zátěží pro místní obyvatele a životní prostředí, aby rozvoj turistiky posiloval, a nikoli oslaboval kvalitu života v obci.

V obcích s výraznou turistickou sezónností (horské oblasti, oblasti u přehrad a rybníků, historická města) je vhodné plánovat kapacity veřejných služeb odděleně pro sezónu a mimosezónu – typicky posílený svoz odpadu, dočasné parkovací kapacity, sezónní veřejné toalety nebo posílení obecní policie v hlavní sezóně. Náklady na tato sezónní opatření by měly být promítnuty do rozpočtu obce jako pravidelná položka, nikoli řešeny až operativně v okamžiku, kdy infrastruktura přestává stačit.

Rozvoj cestovního ruchu může obci pomoci i mimo přímé příjmy z poplatku z pobytu – zvyšuje poptávku po místních službách (restaurace, ubytování, řemesla, prodej místních produktů), což podporuje místní podnikatele a zaměstnanost, a často jde ruku v ruce s obnovou kulturních památek a veřejného prostoru, ze kterých následně těží i samotní obyvatelé obce. Zastupitelům se proto doporučuje vnímat cestovní ruch jako součást širší strategie rozvoje obce provázanou s kulturou, životním prostředím i dopravou, nikoli jako izolovanou agendu řešenou pouze v turistické sezóně.

Zdroje

- Místní poplatek z pobytu 2024, Město Turnov – https://www.turnov.cz/cs/aktuality/informace-pro-podnikatele/mistni-poplatek-z-pobytu-2024.html
- Místní poplatek z pobytu, Praha 7 – https://www.praha7.cz/potrebuji-zaridit/mistni-poplatky/mistni-poplatek-z-pobytu/
- Deník veřejné správy – Novela zákona o místních poplatcích – nový místní poplatek z pobytu – https://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6783776
- CzechTourism – oficiální web agentury pro cestovní ruch – https://www.czechtourism.cz/

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR: SPOLEČNÝ HLAS SAMOSPRÁV

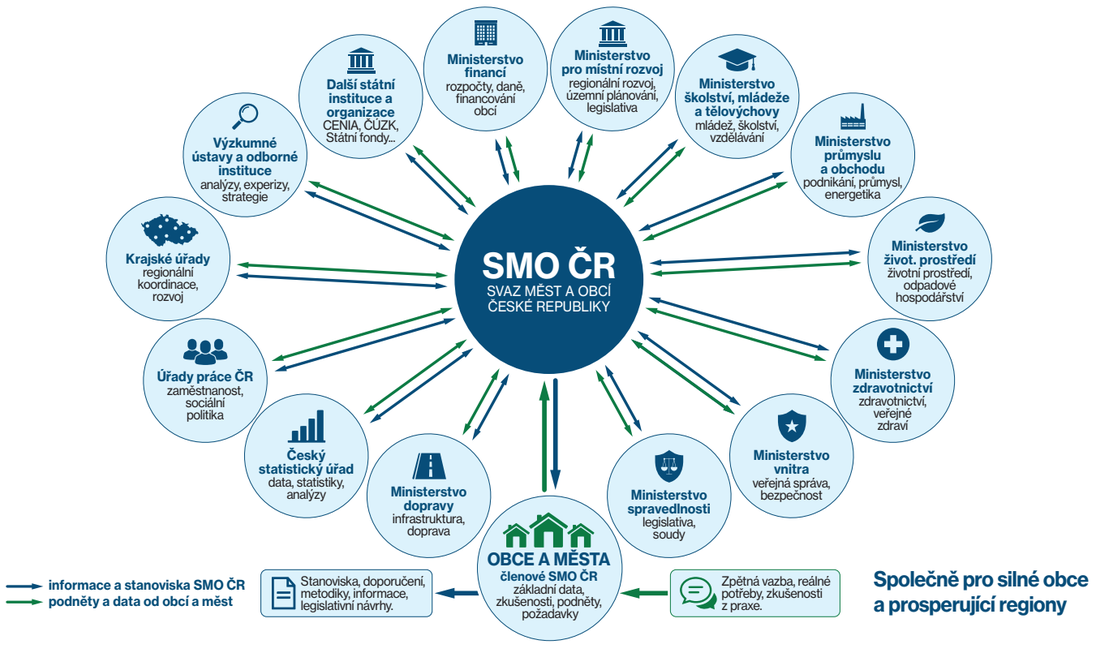
PARTNER PRO KAŽDÉ VOLEBNÍ OBDOBÍ

ÚVOD

Vést obec nebo město znamená každý den rozhodovat o věcech, které mají přímý dopad na život obyvatel. Od škol a místních komunikací přes bydlení a sociální služby až po energetiku, životní prostředí nebo rozvoj veřejných prostranství. Vedle místních úkolů musí samosprávy reagovat také na zákony, vyhlášky a nové povinnosti, které přicházejí ze státní úrovně. Právě při jejich řešení je důležité, aby obce a města nebyly na své starosti samy.

KDO JSME

Svaz měst a obcí České republiky (SMO ČR) je organizace, která hájí zájmy samospráv a zastupuje je při jednání s vládou, Parlamentem, ministerstvy i evropskými institucemi. Více než 35 let propojuje zkušenosti z obecní a městské praxe a přenáší je do diskuse o pravidlech, která ovlivňují fungování samospráv. Upozorňuje na problémy, připomínkuje připravovanou legislativu a usiluje o to, aby nová pravidla odpovídala skutečným možnostem a potřebám měst a obcí.

SVAZ V ČÍSLECH

SMO ČR sdružuje přibližně 2 820 měst, obcí a městských částí, které zastupují zhruba 8,8 milionu obyvatel. Do práce Svazu se promítají zkušenosti samospráv různých velikostí – od nejmenších obcí až po velká města. Každá z nich řeší trochu jiné problémy, řada témat je ale společná: dostatek prostředků na veřejné služby, srozumitelná legislativa, dostupné bydlení, školství, doprava, energetika nebo adaptace na změnu klimatu.

SILNĚJŠÍ HLAS DÍKY SPOLUPRÁCI

Jednotlivá obec může na problém upozornit, společný hlas stovek či tisíců samospráv však dává jednání větší váhu. Svaz shromažďuje podněty od svých členů, hledá v nich společné problémy a využívá je při jednání s odpovědnými institucemi. Každoročně se vyjadřuje k více než 200 právním předpisům v rámci mezirezortního připomínkového řízení; desítky z nich vyžadují podrobné připomínkování a další jednání s předkladateli.

PROČ BÝT SOUČÁSTÍ SVAZU

Členství není jen formální příslušnost k organizaci. Je to možnost podílet se na společném prosazování zájmů samospráv, získávat odborné informace a pomoc a sdílet zkušenosti s kolegy z celé republiky. Svaz je partnerem pro starostky, starosty, zastupitele i pracovníky úřadů v průběhu celého volebního období.

CO SVAZ PRO MĚSTA A OBCE DĚLÁ

OD PŘIPOMÍNKOVÁNÍ ZÁKONŮ PO PRAKTICKOU POMOC

PROSAZUJEME POTŘEBY SAMOSPRÁV

Důležitou částí práce Svazu je sledování připravovaných zákonů a dalších předpisů. Odborníci Svazu posuzují jejich možné dopady na obce a města, sbírají zkušenosti z praxe a připravují připomínky. Následují jednání s ministerstvy, Parlamentem a dalšími institucemi. Cílem je, aby stát při přípravě pravidel počítal s tím, jak se budou uplatňovat v každodenním provozu obcí, jaké přinesou náklady a zda mají samosprávy potřebné kapacity.

KONKRÉTNÍ VÝSLEDKY

Svaz například obhájil zachování výnosu z daně z nemovitých věcí jako příjmu obcí, prosadil odklad a následné zrušení povinnosti plošně přijímat dvouleté děti do mateřských škol nebo upozorňoval na dopady vysokých cen energií na rozpočty samospráv. Dlouhodobě usiluje o jednodušší dotační pravidla, odmítá přenášení nových povinností na obce bez odpovídajícího financování a hájí roli samospráv při rozhodování o rozvoji vlastního území.

ODBORNÉ KOMISE A PRACOVNÍ SKUPINY

Zkušenosti z terénu se do práce Svazu dostávají také prostřednictvím odborných komisí, pracovních skupin a výborů. Věnují se například financím, legislativě, dopravě, školství, energetice, digitalizaci, bezpečnosti, životnímu prostředí, bydlení, sociálním službám, kultuře či regionálnímu rozvoji. Zástupci samospráv v nich pojmenovávají problémy, sdílejí zkušenosti a připravují podněty pro další mezirezortní jednání. Svaz tak propojuje praktickou znalost místních podmínek s odborným zázemím.

NÁRODNÍ I EVROPSKÁ ÚROVEŇ

Rozhodnutí, která ovlivňují život obcí, nevznikají jen v České republice. Svaz zastupuje české samosprávy také v evropských organizacích, spolupracuje s partnerskými asociacemi a sleduje pravidla, která se mohou promítnout do financování investic, dopravy, energetiky nebo ochrany životního prostředí. Zkušenosti obcí pomáhá předávat do evropské debaty a přináší zpět informace o připravovaných změnách a příkladech dobré praxe.

TÉMATA, KTERÁ PŘICHÁZEJÍ

V nadcházejících letech budou samosprávy řešit mimo jiné budoucí podobu evropských fondů, financování veřejných služeb, dostupné bydlení, proměny školství, digitalizaci a kybernetickou bezpečnost, energetické náklady i dopady vln veder, sucha a přívalových dešťů. Svaz pomáhá obcím upozorňovat na jejich potřeby a hledat společná řešení.

ODBORNÁ OPORA PRO KAŽDODENNÍ PRÁCI

INFORMACE, VZDĚLÁVÁNÍ A SDÍLENÍ ZKUŠENOSTÍ

Zahraniční spolupráce, delegace z Kolumbie.

KDYŽ POTŘEBUJETE PORADIT

Každodenní práce samosprávy přináší otázky, na které nebývá jednoduché najít rychlou a spolehlivou odpověď. Legislativní a právní sekce Svazu pomáhá členským obcím orientovat se v právních předpisech, metodikách a související judikatuře. Dotazy se mohou týkat například nakládání s obecním majetkem, poskytování informací, územního rozvoje nebo posuzování vlivů záměrů na životní prostředí. Odpovědi vycházejí z popsané situace a dostupných podkladů; nenahrazují právní zastoupení v konkrétním sporu.

ROZVOJ, DOTACE A ZAHRANIČNÍ SPOLUPRÁCE

Sekce regionálního rozvoje, zahraničních vztahů a projektů sleduje podmínky národního a evropského financování a hájí potřeby samospráv při přípravě programů a výzev. Pokud podmínky dotace komplikují realizaci potřebného projektu, zkušenost obce může být podkladem pro jednání o změně. Sekce se věnuje také meziobecní spolupráci, zahraničním partnerstvím, sdílení dobré praxe a projektům zaměřeným například na energetiku nebo odolnost obcí.

VZDĚLÁVÁNÍ, KTERÉ VYCHÁZÍ Z PRAXE

Svaz pořádá konference, semináře, webináře a odborná školení pro představitele samospráv i pracovníky úřadů. Na pravidelných akcích se probírají aktuální změny a konkrétní otázky, se kterými se obce potýkají. Mezi tradiční setkání patří Celostátní finanční konference, krajská setkání a odborné konference zaměřené na témata důležitá pro města a obce. Akce vytvářejí také prostor pro navazování kontaktů.

AKADEMIE VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 2025 Svaz spustil Akademii vzdělávání, která podporuje účast samospráv na vzdělávacích akcích. Účast se eviduje podle IČ obce či města a body se přičítají s ohledem na velikost samosprávy, aby mohly férově soutěžit obce podobné velikosti. Do programu není nutné se samostatně přihlašovat. Nejaktivnější samosprávy získávají ocenění.

HONZÍK: NOVÁ PODOBA PŘÍRUČKY ZASTUPITELE

Dlouholetá Příručka zastupitele vstupuje do digitální doby v podobě Honzíka – AI asistenta pro starosty, zastupitele a pracovníky obcí. Uživatel se může jednoduše zeptat a Honzík vyhledá informace v připojených materiálech, veřejných zdrojích a specializovaných nástrojích. Jeho smyslem je usnadnit orientaci v tématech samosprávy a nabídnout dohledatelné podklady.

INFORMACE, KTERÉ NEZAPADNOU

Aktuální informace najdete na webu Svazu, na jeho Facebooku a LinkedInu a v týdenním elektronickém newsletteru. Čtvrtletník INS – Inspirativní story přináší příběhy obcí, rozhovory, projekty a příklady dobré praxe. Svaz zároveň komunikuje s médii, aby se v debatě o veřejných službách a státních rozhodnutích ozýval také pohled samospráv.

ČLENSTVÍ, KTERÉ DÁVÁ SMYSL

JAK SE ZAPOJIT DO SVAZU MĚST A OBCÍ ČR

CO ČLENSTVÍ PŘINÁŠÍ

Členství ve Svazu nabízí obcím a městům možnost zapojit se do společného hájení zájmů samospráv a využívat odborné zázemí organizace. Patří k němu přístup k metodické pomoci a právním radám v rámci Příručky zastupitele, možnost zapojení do odborných komisí a pracovních skupin, informace o připravované legislativě i příležitost sdílet zkušenosti s dalšími samosprávami. Členové mohou využívat také vzdělávací akce, nižší účastnické poplatky a vybrané slevové programy nejen u svazových akcí, ale i u akcí, kterým SMO ČR udělil záštitu.

KAŽDÁ OBEC MÁ CO NABÍDNOUT

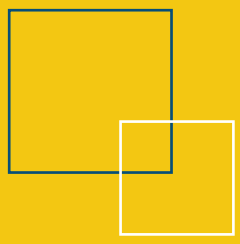
Potřeby malé obce se mohou lišit od potřeb statutárního města, zkušenost každé samosprávy je ale důležitá. Někde se daří řešit dostupnost služeb, jinde obnovu veřejných prostranství, školství, energetiku nebo spolupráci se sousedními obcemi. Sdílení těchto zkušeností pomáhá hledat řešení, která lze využít i jinde. Zapojením do Svazu získává obec možnost své podněty předávat dál a přispívat k tomu, aby stanoviska Svazu vycházela z reálné praxe.

JAK SE STÁT ČLENEM

Pokud zvažujete členství, nemusíte mít předem připravený seznam všech témat, která chcete řešit. Stačí se obrátit na Svaz a zjistit, jaké možnosti zapojení a podpory jsou pro vaši samosprávu aktuální. Přihlášku najdete pod QR kódem.

BUĎTE SOUČÁSTÍ SPOLEČNÉHO HLASU

Čím více měst a obcí sdílí své zkušenosti a společně prosazuje své potřeby, tím lépe lze upozorňovat na problémy, které přesahují hranice jedné samosprávy. Svaz je místem pro spolupráci, odbornou oporu i společné jednání o budoucnosti českých měst a obcí.

ISBN 978-80-88375-62-3